

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1929.

Första kammaren.

Nr 35.

Fredagen den 31 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 12 på dagen.

Sedan kamrarna stannat i olika beslut angående statsutskottets i utlåtande nr 122 punkten 2 gjorda hemställan beträffande Kungl. Maj:ts i proposition nr 181 framlagda förslag samt motionerna nr 284 i första kammaren av herr Bergman m. fl., nr 429 i andra kammaren av herr Wallerius m. fl. och nr 421 i andra kammaren av herr Olsson i Kullenbergstorp m. fl., företogs nu jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av nämnda utskott i dess memorial nr 138 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herrar Bergmans m. fl. och Wallerius m. fl. ävensom herr Olssons i Kullenbergstorp m. fl. ovanberörda motioner (I: 284, II: 429 och II: 421),

dels besluta,

att under budgetåret 1929/1930 må, utöver tillfällig löneförbättring, utgå provisorisk avlöningsförbättring till lärare vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, statens skolköksseminarium och hushållsskola, statens folkskoleseminarier, de tekniska läroverken, statens småskoleseminarier, sjökrigsskolan och navigationsskolorna ävensom till statens folkskolinspektörer och nomadskolinspektören, allt i enlighet med av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 25 februari 1929 föreslagna grunder och angivna belopp;

att dyrtidstillägg ej må utgå å omförmälda provisoriska avlöningsförbättring; samt

att Kungl. Maj:t må äga utfärda de närmare villkor och bestämmelser, vilka, i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet angivits, böra för sagda avlöningsförbättrings åtnjutande stadgas;

dels ock

under åttonde huvudtiteln till provisorisk avlöningsförbättring för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra förslagsanslag av 216,800 kronor; samt

under tionde huvudtiteln till provisorisk avlöningsförbättring för lärare vid navigationsskolorna för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra förslagsanslag av 3,900 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, med bifall till herr Olssons i Kullenbergstorp m. fl. motion (II: 421), avslå Kungl.

Maj:ts ifrågavarande förslag samt herrar Bergmans m. fl. och Wallerius m. fl. motioner (I: 284 och II: 429).

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och vote-ringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 32.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 595, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 65 ja och 122 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 154 ja och 154 nej. Då följaktligen de avgivna rösterna befunnits vara lika delade, hade herr talmannen i andra kammaren i rösturnan nedlagt en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr *Mosesson* ur urnan upp-tagit den ena av dessa båda sedlar, som befunnits innehålla ja, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Justerades protokollen för den 25 och den 28 innevarande månad.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutions-utskottets memorial nr 22, statsutskottets utlåtanden nr 155—160, bevillnings-utskottets betänkanden nr 27—31 och bankoutskottets utlåtande nr 63.

Föredrogos första lagutskottets memorial:

nr 35, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid be-handlingen av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till bokföringslag m. m.; och

nr 36, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid be-handlingen av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skiljemän och lag om ändrad lydelse av 46 § utsökningslagen m. m.

Vad utskottet i dessa memorial hemställt bifölls.

*Ang. statens
inkomst från
Luossavaara-
Kiirunavaara
aktiebolag.*

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag angående beräkningen av statens inkomst från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag m. m. jämte i äm-net väckta motioner.

I den till riksdagen den 4 januari 1929 avlåtna propositionen (nr 1) angå-ende statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1929/1930 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över finansärenden samma dag, (Inkomsterna. Statens produktiva fonder) föreslagit riksdagen upptaga inkomsttiteln »statens aktier», i vad anginge statens aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, på följande sätt:

Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag 13,850,000 kronor.

Vidare hade Kungl. Maj:t i omförmälda proposition, under åberopande av statsrådsprotokollet över finansärenden nämnda dag, (utgifter för kapitalök-

ning, bil. 3) föreslagit riksdagen att till avbetalning av statsskulden anvisa visst belopp, varav för avsättning till fonden för statsskuldens amortering, bland annat, ett förslagsanslag å 1,800,000 kronor av statens inkomst från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.

Ang. statens inkomst från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.

(Forts.)

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande båda förslag hade utskottet till behandling förehått vissa in fråga om de så kallade malminkomsterna inom riksdagen väckta motioner.

Sålunda hade i två inom första kammaren av herr *C. I. Asplund* väckta motioner föreslagits,

dels i motionen I: 141, att riksdagen ville för sin del besluta att i riksstaten för budgetåret 1929/1930 upptaga under B. Inkomster av statens produktiva fonder, II. Statens aktier, 1. Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag 11,700,000 kronor;

dels ock i motionen I: 142, att riksdagen ville beträffande användningen av de inkomster, som tillfördes staten från malmbrytningen i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolags gruvor i Norrbottens län besluta

A) för budgetåret 1929/1930 bevilja ett anslag av en miljon kronor att användas till täckande av de förluster, som kunde uppstå för statens järnvägar genom en ytterligare nedsättning av fraktsatserna från Övre Norrland för träkol och andra för sydligare landsdelars industri nödvändiga råvaror, vilka eljest icke kunde finna ekonomisk användning;

B) under förklaring, att de i statsverkspropositionen under »utgifter för kapitalökning» framställda förslag och uttalanden om berörda inkomsters användning icke syntes riksdagen tillfredsställande, hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, omfattande berörda medels användande icke blott till avbetalning å statsskulden utan även i produktionsfrämjande och kapitalbildande syfte, därvid järnhanterings och andra näringars tillgodoseende med billig kraft och billiga råvaror torde särskilt beaktas.

Vidare hade i motionen nr 191 i samma kammare av herr *C. Lindhagen* föreslagits, att riksdagen måtte

1:o) hos Kungl. Maj:t begära förslag, att det fortgående uttömmandet av malmkapitalet i det stora norrbottniska malmfältet skulle omvandlas i varaktigt produktivt kapital genom disponerandet av statens vinstandelar i sin helhet i sådant syfte, exempelvis genom nyodlingar för bildandet av nya jordbruk;

2:o) i avvaktan på detta avgörande provisoriskt avsätta hela den i årets statsverksproposition beräknade vinstandelen till framtida disposition.

Slutligen hade herrar *F. O. Ericson* i Boxholm och *C. J. Högström* i en inom andra kammaren väckt motion, nr 249, under åberopande av motiveringen i ovan angivna, av herr Asplund väckta motion I: 142 gjort en hemställan, likalydande med den i sistnämnda motion.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, a) att riksdagen måtte

1) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående beräkning av statens inkomst från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag och herr Asplunds motion (I: 141) i riksstaten för budgetåret 1929/1930 under statens aktier upptaga inkomsten från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag till ett belopp av 12,475,000 kronor;

2) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående avsättning till fonden för statsskuldens amortering av viss del av statens inkomst från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, i riksstaten för budgetåret 1929/1930 under utgifter

Ang. statens
inkomst från
Luossavaara-
Kiirunavaara
aktiebolag.
(Forts.)

för kapitalökning och rubrik avbetalning å statsskulden anvisa ett anslag av 2,300,000 kronor till nedskrivning av statens järnvägars icke räntabla kapital; samt

b) att de av herrar Asplund samt Ericson i Boxholm och Högström ävensom av herr Lindhagen väckta motionerna (I: 142 och 191 samt II: 249) måtte anses besvarade genom vad utskottet förut anfört, de först nämnda båda motionerna, i vad desamma avsåge förnyad utredning om malminkomsternas användning.

Herr statsrådet **Wohlin**: Herr talman, mina herrar! Jag hoppas, att kammaren vill ägna en stunds uppmärksamhet åt det nationalekonomiskt och statsfinansiellt viktiga ärende, som här föreligger på kammarens bord. Med avseende å denna fråga tillåter jag mig för min del såsom en allmän principiell uppfattning uttala, att man icke lämpligen bör vid behandlingen av ett spörsmål som detta betrakta en viss gren av statens verksamhet isolerad för sig, utan man bör fastmera vid bedömande av förräntningskravet och överhuvud av statens ekonomiska ställning betrakta statsverkets samtliga tillgångar såsom ett och med denna utgångspunkt bedöma landets statsfinansiella läge. Det framgår då, på sätt redan är anfört i statsverkspropositionen, att det sammanlagda värdet av svenska statens produktiva fonder vid utgången av budgetåret 1927—1928 beräknades till 2,856.4 miljoner kronor, medan den totala statsskulden samtidigt uppgick till 1,825.6 miljoner kronor. Härav synes, att svenska statens bokförda tillgångar med omkring 1 miljard kronor överstiga statsskuldens sammanlagda summa och att vårt land alltså, i olikhet med många främmande länder, måste anses ha en mycket stabil och god ekonomi i vad det rör statens tillgångar och skulder. Den sammanlagda avkastningen av de produktiva fonderna uppgick under samma budgetår sammanlagt till 120.7 miljoner kronor, under det att räntorna på statsskulden krävde 87.1 miljoner kronor. Även avkastningen av statens sammanlagda tillgångar är sålunda avsevärt större än de utgifter man har för förräntning av statsskulden. Härtill kommer än vidare, att svenska staten under de senaste åren ytterligare konsoliderats i statsfinansiellt avseende, nämligen därigenom att avsättningen till fonden för statsskuldens amortering numera blivit betydligt större än tidigare och att vi nu med raska steg nalkas den tidpunkt, då jämvikt uppnås mellan statens upplåning och amorteringen å statsskulden. Under det att ännu för så kort tid sedan som 1926—1927 avsättningen till avbetalning av statsskulden knappast uppgick till fullt 8 miljoner kronor årligen, har denna avsättning under de båda sistförflutna budgetåren utgjort respektive 21.3 och 20.2 miljoner kronor, och under det budgetår, som nu förestår, kommer denna siffra att ytterligare ökas; som alla veta, främst beroende därpå, att rusdryckshanteringen ger en så betydligt ökad avkastning. Vi torde inom kort tid, på sätt statsverkspropositionen angiver, komma att genom dessa avsättningar till fonden för statsskuldens amortering kunna avskrika de oräntabla delarna av de i statens utlåningsfonder placerade låne-medlen, och sedan detta skett, kunna avsättningarna till fonden för statsskuldens amortering lämpligen åtföljas av omföringar i järnvägsstyrelsens böcker av lånekapital till skattekapital.

Sålunda ser jag på denna fråga principiellt icke på samma sätt som man inom ett ämbetsverk som järnvägsstyrelsen av naturliga skäl ser detta spörsmål, ty som jag inledningsvis anförde betraktar jag icke det i statens järnvägar nedlagda kapitalet som en isolerad del av statens skulder, utan jag betraktar statens samtliga skulder och ställer däremot statens sammanlagda tillgångar och bedömer härigenom förräntningskravet på ett ur nationalekonomiska synpunkter mera vidsträckt sätt. Oavsett emellertid denna min egen uppfattning om spörsmålets allmänna karaktär har jag likväl med hänsyn till att riks-

dagen två år å rad uttalat sig för en avskrivning av det oräntabla lånekapitalet i statens järnvägar föranstaltat om en ganska vidlyftig utredning rörande detta spörsmål, vilken finnes intagen i statsverkspropositionen under rubriken »Utgifter för kapitalökning». Jag tillåter mig emellertid en passant erinra därom, att riksdagen själv otvivelaktigt icke varit så särdeles säker på sin mening om vad som i detta fall skall förstås med statens järnvägars kapital. 1918 uttalade riksdagen följande: »Ur rent principiell synpunkt böra statens järnvägar icke blott bära sina egna driftkostnader utan även lämna ett överskott till förräntning av det i statsbanorna såsom helhet betraktade nedlagda rörelsekapitalet.» Riksdagen gick sålunda vid detta tillfälle in för ett utomordentligt starkt förräntningskrav, men åtta år senare, 1926, hade riksdagen ändrat sin mening därhän, att riksdagen ville framhålla kravet på förräntning av det nedlagda kapitalet, »åtminstone i vad detta är att hänföra till lånekapital». 1926 gjordes alltså en reservation, innebärande att förräntningskravet närmast avsåge lånekapitalet. Och i det betänkande, som nu föreligger till kammarens behandling, har statsutskottet och riksdagen, när den — som jag förmodar — nu bifaller statsutskottets betänkande, ytterligare ändrat ståndpunkt, ty nu går riksdagen in för att begränsa förräntningskravet än ytterligare, nämligen till endast en viss del av lånekapitalet. Sålunda har riksdagens krav under det tiotal år, som jag här berört, skiftat högst väsentligt, och förräntningskravet har på det sätt jag nu anfört minskats högst avsevärt.

Oavsett dessa skiftningar i riksdagens ståndpunkt har jag, såsom utredningen visar, sökt ställa mig dess önskan de två sista åren till efterrättelse och sökt fastställa, vad riksdagen menat, då den i sina skrivelser talat om »merinkomsten» för statsverket från malmfyndigheterna i Norrbotten. Ja, mina herrar, en riksdagsskrivelse sådan som den av föregående år kan sannerligen ingen i denna kammare anse särdeles klar och tydlig. Jag vågar påstå, att det var en ganska typisk kompromissprodukt, och jag tror, att inte ens statsutskottets ärade ordförande skulle vilja säga, att det var ett kristallklart och genomskinligt aktstycke. Jag hade att taga fasta på uttrycket »merinkomsten», och vad skulle jag överhuvud taget göra annat än att söka fixera vad riksdagen hade menat med detta begrepp? Då uttrycket ju uppenbarligen tillkommit i samband med det nya malmavtalet, måste jag rimligen sätta begreppet i relation till vad som inträffat genom detta nya avtal. Jag kom då till den uppfattningen att den mest rationella tolkningen av uttrycket vore, att man med »merinkomsten» menade värdet enligt dagspriset av den merkvantitet bruten malm, som det nya avtalet möjliggör vid jämförelse med det gamla avtalet. På detta sätt kom jag fram till den kalkyl, som ligger till grund för förslaget i statsverkspropositionen. Detta förslag har jag emellertid begränsat till att avse tiden allenast till år 1936, eftersom det gamla avtalet, om det icke blivit ersatt med ett nytt, då hade utlupit och eftersom från mina utgångspunkter ingenting kan sägas om förhållandena under tiden efter sagda år.

Från denna min utgångspunkt kommer jag till resultatet, att riksdagen på grund av sina uttalanden 1927 och 1928 själv borde tolka begreppet merinkomst på det sätt jag här förslagsvis anfört samt icke binda sina egna händer längre än fram till 1936, vilket ju är en överskådbar tid, under vilken man kan förvänta, att ett visst uppställt program också kan komma att hålla. Statsutskottet återigen har nu erkänt, att jag visserligen kunnat ha ett visst fog för min tolkning av begreppet merinkomst, men har å sin sida sagt ifrån, att utskottet icke har menat, att denna tolkning skulle vara den riktiga. Enligt utskottets mening bör man snarare tolka detta begrepp så, att man därmed menar en mer eller mindre obestämbar del av statens inkomster från LKAB, men en så stor del, att man genom att successivt avsätta delar av ifrågavarande inkomster under en

Ang. statens inkomst från Luosavaara-Kiurunavaara aktiebolag.

(Forts.)

Ang. statens
inkomst från
Luossavaara-
Kiirunavaara-
aktiebolag.

(Forts.)

följd av år genom dessa pengar kommer att hava under trettio års tid avamorterat det oräntabla lånekapitalet i statens järnvägar. Med utgångspunkt från att detta oräntabla lånekapital för närvarande är 240 miljoner kronor och att ett belopp av 100 miljoner kronor jämlikt riksgäldsfullmäktiges uppfattning omedelbart kan disponeras för avskrivning av detta kapital samt sålunda 140 miljoner kronor stå kvar, har statsutskottet nu gått in för en plan, som innebär, att riksdagen år 1929 skall binda sig för att under trettio år framåt av statens inkomster från LKAB avsätta vissa belopp, möjliggörande under en trettioårsperiod en avamortering av de 140 miljoner kronorna, som man nu anser vara det oräntabla lånekapitalet i statens järnvägar. Jämför man nu detta statsutskottets förslag med det av mig anförda, skulle jag i förbigående endast vilja säga, att på en punkt har nog utskottet icke riktigt återgivit min tankegång. Det är, när utskottet nederst på sid. 10 och överst på sid. 11 förklarar: »I vidare mån än sålunda angivits avvisar departementschefen användande av malminkomster för avskrivning av statens järnvägars lånekapital.» Det förhåller sig icke på det sättet, eftersom jag föreslagit en plan, sträckande sig till 1936, i tanke att riksdagen efter detta år ånyo skulle få upptaga frågan. Sålunda har jag ingalunda tänkt mig, att avsättning av ifrågavarande inkomster till statsskuldens amortering skulle upphöra efter 1936, utan jag har tänkt mig, att riksdagen då med fria händer skulle föreslå en lämplig fortsatt amorteringsplan med avseende å detta oräntabla lånekapital. Frånsett denna feltolkning av mitt yttrande anser jag den största svagheten i statsutskottets förslag ligga däri, att utskottet och sålunda med all sannolikhet även riksdagen kommer att binda sina egna händer beträffande denna fråga under en tidrymd av ej mindre än 30 år. Vilken ledamot av kammaren kan i denna stund vara så övertygad om att det icke under en så lång period som 30 år kan i vårt land inträffa händelser på det statsfinansiella området eller eljest svårigheter, som kunna komma att nödga riksdagen att själv frångå en för så lång tid fastställd amorteringsplan? Visserligen äro statsfinanserna i närvarande stund ljusa, och det kan hända, att de även under några år framåt visa en relativt gynnsam bild. Men vilken kan i denna stund vara övertygad om, att statsinkomsterna och överhuvud taget det ekonomiska läget under 30 års tid framåt skola vara sådana, att en dylik amorteringsplan kan komma att hålla? Det kan inträffa situationer av den natur, att det icke lyckas, och vid sådant förhållande kan det tänkas att riksdagen en gång i framtiden kan komma att få övergiva sin denna dag intagna ståndpunkt och gå in för en plan av helt annan natur. Jag finner vidare denna amorteringsplan för 30 år framåt så mycket mera irrationell, som den tidrymden kommer att utsträckas över år 1947, då ju malmavtalet utgår och då sålunda en måhända fullkomligt ny uppgörelse mellan staten och malmbolaget kommer till stånd, som ställer hela frågan i ett helt annat läge än det, vari den för närvarande befinner sig. Kan det — jag endast frågar — vara riktigt, att riksdagen binder sig, på sätt statsutskottet förslagit, för en plan, som sträcker sig mer än ett decennium över den tidpunkt, då alla de förhållanden, som sammanhånga med statens järnvägars inkomster från malmбанan, kunna komma att fullständigt förändras? Emellertid är det naturligtvis riksdagens egen sak att besluta i detta fall, och vill den nu göra det, har jag endast velat erinra om vilka händelser som möjligen kunna komma att inträffa under den trettioårsperiod, varom här är tal, och den förändring i läget, som med största sannolikhet kan komma att inträffa 1947, då det nuvarande malmavtalet utlöper. Jag brukar åtminstone icke hava så stark tro på sådana på lång tid lagda planers hållfasthet, ty det ekonomiska livet i världen är sannernligen oberäkneligt, att även ett land som vårt med god ekonomisk ställning kan under kommande tider bringas i situationer, som göra en sådan plan ohållbar.

Till sist skall jag be att få göra en erinran gentemot de personer, som måhända mena, att statsutskottet genom den framlagda planen på ett bättre sätt har konsoliderat den svenska statens finanser, i vad det gäller avbetalning å statsskulden, än vad som skulle hava blivit fallet enligt mitt förslag. Jag ber då att få erinra riksdagens ledamöter därom, att enligt det av mig framlagda förslaget — grundat på den tolkning av begreppet merinkomst, som jag nyss anförde — skulle under den sjuårsperiod, för vilken mitt förslag är avsett att gälla, enligt en beräkning, som naturligtvis kan komma att av verkligheten korrigeras uppåt eller nedåt, omkring 20 miljoner kronor av dessa medel komma att avsättas för statsskuldens amortering utöver vad som eljest går till samma ändamål. Men räknar man ut den siffra, man kommer till, om man går på utskottets förslag, så kommer man för de ifrågavarande sju åren exakt kalkylet till en siffra av 18,400,000 kronor, sålunda närmare 2 miljoner kronor mindre än det belopp, varmed jag räknat från mina i statsverkspropositionen utvecklade utgångspunkter. Man finner alltså, att utskottets förslag i varje fall icke under de närmaste sju åren kommer att lämna mera utan snarare mindre till statsskuldens amortering än vad som skulle hava blivit fallet enligt mitt förslag. Hur det sedan kommer att ställa sig i fortsättningen efter 1936 är omöjligt att bedöma, eftersom jag för den tiden icke framlagt något förslag.

Härmed har jag i huvudsak sagt vad jag har att anföra vid detta tillfälle. Jag har en annan principuppfattning om frågor som dessa än den som ett affärsdrivande verks styrelse från sina mera utpräglade disponentsynpunkter — om jag vågar använda det ordet — anlägger på en fråga som denna. Men jag har, om jag likväl ställer mig på riksdagens ståndpunkt, kommit till en försiktigare lösning av frågan och till en lösning, som under sju år till statsskuldens amortering ger ett större belopp, än som blir fallet enligt statsutskottets förslag. Statsutskottet har gått en något annan väg, och det blir naturligtvis riksdagens egen sak att i framtiden se till att riksdagen håller den trettioåriga amorteringsplan, som här är föreslagen. Man får ju emellertid hoppas, att det icke inträffar någonting under dessa trettio år, som kommer att rubba den principståndpunkt, som enligt statsutskottets förslag och säkerligen enligt riksdagens beslut nu kommer att stadfästas.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Denna fråga är ju ett arv från den tid, då malmavtalet träffades. I det sammanhanget skrev riksdagen, som den trodde rätt tydligt, hur man borde förfara i fråga om amorteringen av det i statens järnvägar investerade kapitalet. Riksdagen hade ju tidigare i en riksdagsskrivelse givit ett bestämt uttryck åt den meningen, att de affärsdrivande verken skulle förvaltas efter affärsmässiga principer, så att varje verk skulle förränta det i detsamma nedlagda kapitalet. Att så totalt avvika från denna grundsats, att man blandar ihop statens samtliga tillgångar å ena sidan och å andra sidan de olika affärsdrivande verkens utgifter och resonerar som så, att det icke är så kinkigt, hur det går med varje enskilt verk, om blott det hela kommer att gå ihop, anser jag, herr talman, vara ett för enkla problemet alldeles för mycket. Jag medger, att herr statsrådet haft anledning att i någon mån missuppfatta statsutskottets skrivelse 1928 genom att gå in för den linjen, att det avgörande enligt hans mening måste vara själva ökningen av den brutna malmkvantiteten. Det är emellertid en feltolkning av själva innebörden i riksdagens skrivelse 1928. Riksdagen avsåg tydligen någonting mera. Den avsåg med detta, att man, i samband med att man gick in för denna amorteringsplan, skulle se till, att man ställde så att säga statens järnvägar på säkrare och solidare grund än dittills. Det är ju för alla bekant, att tidigare hava en hel del järnvägsanläggningar, som beslutats särskilt i övre Norrland — de s. k. kulturbanorna — byggts för lånemedel,

*Ang. statens
inkomst från
Luossavaara-
Kiirunavaara-
aktiebolag.*

(Forts.)

*Ang. statens
inkomst från
Luossavaara-
Kiirunavaara
aktiebolag.*

(Forts.)

under det att det egentligen långt tidigare borde hava beslutats, att dessa järnvägar skulle hava byggts för skattemedel, d. v. s. att man inte skulle bygga järnvägar av oräntabel natur i större utsträckning än som svarade emot vad man hade råd att lägga ut av skattemedel, direkta eller indirekta.

Det är detta, som utskottet nu har velat rätta till. Statens järnvägar jämrade sig högljutt i samband med malmavtalet, därför att de fingo sina fraktsatser genom det nya avtalet bundna för den tid, avtalet gäller. Det sökte riksdagen redan då rätta till på det sätt, som skedde genom 1928 års skrivelse. Att det inte blev så fullständigt, som, jag är alldeles övertygad om, var hela statsutskottets mening vid det tillfället, är beklagligt. Men, herregud, en felskrivning på det sättet får givetvis inte lägga hinder i vägen för att riksdagen sedermera ordnar upp denna sak på ett enligt riksdagens mening fullt tillfredsställande och betryggande sätt. Det tro vi oss göra på det sätt, som här föreslagits, nämligen genom att utöver de 100 miljoner kronor, som statens järnvägar redan ha fått amorterade genom den amortering av statskulden, som har ägt rum, ytterligare de 140 miljoner kronor skulle bli amorterade, som statens järnvägar ha sagt ytterligare böra amorteras. Härefter skulle de nya fraktsatser, som Kungl. Maj:t även har ifrågasatt, utan efter sättande av riksdagens krav på att varje förvaltande verk skall förränta det i detsamma investerade kapitalet, kunna upprätthållas. Att man på en gång klarar av dessa 140 miljoner kronor, lägger dem åt sidan, så att säga, är en bokföringsmässig åtgärd, som aldrig vidare behöver komma under riksdagens prövning. Riksgäldskontoret ordnar saken i samband med uppgörandet av planen för amortering och räntor på statsskulden så, att frågan aldrig kommer under riksdagens prövning, och jag skulle förvåna mig mycket, ifall någon finansminister eller någon riksdagsman framdeles skulle vilja komma och rubba på den plan, som blivit fastställd genom det förslag, som statsutskottet här kommit med.

Nu äro vi ju därjämte i den lyckliga belägenheten, att under 1930 går sista annuiteten för 1880 års statslån ut, och därigenom får man 5.6 miljoner kronor, utan att det märks. Dessa 5.6 miljoner kronor plus de 2,300,000 kronorna skulle sedan användas för den annuitet och ränta, som genom den nu ifrågasatta åtgärden skulle erfordras. När det är så lyckligt, vill det förefalla mig, som om det skulle vara ganska naturligt, att statsutskottet här har velat i den mån, det varit möjligt, göra ytterligare tydligt för Kungl. Maj:t, vad riksdagen verkligen har menat med sin skrivelse 1928. Jag tror, att ifall herrarna här i kammaren nu taga utskottets utlåtande sådant som det föreligger, är den här saken på ett enligt min uppfattning mycket tillfredsställande sätt ordnad och behöver inte sedermera spöka i kommande statsverkspropositioner eller på annat sätt, utan den är därmed slutgiltigt arrangerad och utagerad.

Under sådana förhållanden kan jag för min del inte tro annat än att vad utskottet här har föreslagit skall vinna kammarens bifall, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Kobb: Herr talman, mina herrar! Då jag har deltagit uti detta ärendes behandling såväl i avdelningen som i utskottet både vid denna riksdag och de föregående riksdagarna, skall jag be att få säga några ord.

Först skulle jag emellertid vilja yttra mig med anledning av den utgångspunkt, som herr finansministern tog, då han talade om vår utmärkta ekonomiska ställning. Han jämförde å ena sidan vår statsskuld och å andra sidan värdet av statens tillgångar. Men skall man ange, hurudan ställningen är, får man väl ändå inte räkna på det sättet, utan man skall väl verkligen undersöka på vad sätt de skulder, som staten har förskaffat sig, ha förräntats, d. v. s. om man skall bedöma huruvida dessa operationer varit lyckligt gjorda

eller inte, bör man inte räkna med annat än sådant, som verkligen är anskaffat för upplånat kapital. Denna princip ha vi riksgäldsfullmäktige sedan nu långa år tillbaka alltid förfäktat, och vi ha haft den tillfredsställelsen att se, att riksdagen mer och mer har gått in för den principen, särskilt genom de uttalanden, som gjordes här vid 1924 års riksdag, att när man beviljar anslag för ökande av statskapitalet, skall man icke därtill använda länemedel annat än för den del, som man förväntar verkligen skall kunna förräntas. Sålunda bör man gå till väga på så sätt, att man räknar efter hur mycket förräntningen av statsskulden kostar och hur mycket de dispositioner av statsskulden inbringa, som verkligen ha blivit gjorda och sedan jämföra dessa båda siffror. Då kommer man för ett föregående budgetår till en siffra av ungefär 83 miljoner kronor — jag kan icke ange siffrorna för innevarande år utan får taga de sista, som stå till mitt förfogande — och de på så sätt beräknade inkomsterna stego till 75 miljoner kronor. Det var således kvar en summa på 9 miljoner kronor.

Jag delar fullkomligt herr finansministerns uppfattning, att man i detta fall icke bör räkna med varje verk, så att säga, för sig. Det kan ju hända, att det ena verket kan ge bättre inkomster än det andra, och då får detta verk i tvingande fall hjälpa till för täckande av förluster på annat håll. Det av statens verk, som har erhållit den största delen lånekapital, har ju varit statens järnvägar, och sedan ungefär 20 år tillbaka ha ju statens järnvägar varit ett sorgebarn i det avseendet, att de inte kunnat förränta ens lånekapitalet. Så var ju inte fallet förut, men från och med, jag tror att det var 1907, inträdde en vändning i detta avseende. Den brist, som då har uppstått årligen på grund av att den beräknade förräntningen inte motsvarats av ett verkligt inlämnande av inkomster till statsverket, har ju varit ganska stor under åtskilliga år, och det är på grund av detta, som järnvägsstyrelsen så småningom har kommit till den uppfattningen, att det bör avskrivas ett kapital på 240 miljoner kronor. Statsutskottet har ju nu föreslagit åtgärder för att detta belopp verkligen skulle kunna avlyftas, d. v. s. överflyttas från statens järnvägars lånekapital till deras skattekapital. På så sätt har man alltid klart för sig, hur mycket statens järnvägar verkligen ha kostat.

Beträffande nu riksdagens skrivelse om användningen av malminkomster-na och tolkningen av det därvid använda uttrycket »merinkomst», skall jag helt och hållet be att få instämma i vad statsutskottets ordförande här har sagt. Jag har också varit närvarande vid de tillfällen, då denna sak behandlats, och har alltid haft samma uppfattning som han i det avseendet, att den mening, som nu uttalats av utskottet har varit den, som utskottet alltid avsett, men det är ju klart, att man kan, om man så vill, med en liten smula god vilja tolka det på sätt, som herr finansministern gjorde, och vi ha ju också erkänt, att det skulle kunna finnas en sådan möjlighet.

Nu har utskottet gått in för en amorteringsplan för dessa 140 miljoner kronor, eftersom 100 miljoner skola direkt avskrivas. Då varnade herr finansministern för detta och sade, att man därigenom skulle binda sig för en lång tid framåt — man binder sig för 30 år framåt i tiden. Ja, då skall jag be att få fästa herr finansministerns uppmärksamhet på att riksdagen binder sig för framtiden varenda gång, som riksdagen beviljar ett anslag, som sedermera skall utgå årligen. Det är ju samma sak som att man binder sig för detta anslag, och för detta anslag måste ju sedermera kommande finansministrar finna någon plats på budgeten.

Beträffande nu tiden 30 år, säger finansministern, att den är så lång. Då vill jag emellertid påpeka, att förr i världen var det brukligt, då man upptog statslån, amorteringslån, att man fick amorteringsplaner, som voro längre än 30 år. Jag vill påpeka, att denna amortering av 1880 års lån har varat i

*Ang. statens
inkomst från
Luosavaara-
Köörunavaara-
aktiebolag.*

(Forts.)

Ang. statens
inkomst från
Luossavaara-
Kivunavaara
aktiebolag.

(Forts.)

50 år. Det är således en ännu längre tid, och det är inte så obetydliga belopp, som varje år nu på senare tid måst skrivas i budgeten — sista året 5,300,000 kronor — men som nu komma att försvinna med detta år. Detta har riksdagen inte själv beslutat utan riksdagen har överlåtit åt riksgäldsfullmäktige att göra upp en plan, och sedermera har riksdagen utan vidare godkänt densamma.

Nu säger finansministern också, att dessa 30 år äro en ganska lång amorteringstid. Att vi valt den, har berott därpå att vi inte velat belasta varje års budget med större belopp än 8,600,000 kronor, som här är föreslaget. Det är då mycket sant, att vi gått utöver år 1947, då det kan inträda ändrade förhållanden för malmbrytningen uppe i Norrland, men jag undrar, om man skall behöva förutsätta, att om riksdagen 1947 skulle göra någon ny överenskommelse, den skulle bli på för staten mindre fördelaktiga villkor än dem, som antogos under år 1927. Det tror jag icke. Det är ju alldeles klart, att om man ser saken som en ren affär kunna andra förhållanden kanhända inverka, men den risken måste man alltid taga, att en viss skattepost kan förminska och således ge mindre under kommande tider — detta i all synnerhet, om det är åtskilliga år framåt. Nu har utskottet i fastställandet av denna utgift tagit i beräkning vad som, jag tror, riksdagen också en gång uttalat sig för, nämligen den merinkomst, som beräknas på malmbrytningen i Norrland. Ordföranden i statsutskottet har ju fäst uppmärksamheten på att under nästa budgetår 1930/1931 faller ju posten för amortering av 1880 års statslån helt och hållet bort. Om herrarna tänka närmare efter, motväger denna post just precis den post av malminkomsten, som förut tagits i beräkning i budgeten och således kan man säga, att från och med 1930/1931 års budget skall hela den inkomst av malmbrytningen, som tillfaller staten, vara disponibel. Man kan således då inte säga, att statsutskottet har förfarit på annat sätt än en klok och förutseende finansminister bör handla.

Då jag således anser, att det beslut, som statsutskottet här förordat, är riktigt, ber jag att få ansluta mig till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Hallin*.

Herr **Asplund**: Herr talman! Jag har ingen anledning att på något sätt vara missnöjd med vare sig klämman eller motiveringen i statsutskottets nu föreliggande utlåtande, men jag har ändå ansett mig böra säga några ord.

Till en början skall jag då be att få påpeka, att om man med statsinkomsterna för framtiden här syftar främst på de inkomster, som malmen skulle ge, kan man nog inte säga, att de äro osäkrare och sämre i framtiden än vad de äro för närvarande. Nu går det ut en royalty till grängesbergsbolaget på 1 krona per ton, innan staten får sin hälft av den återstående malmvinsten. Denna royalty skall återbetalas av grängesbergsbolaget under tiden 1 oktober 1937—30 september 1942. Med en antagen årsbrytning av 8 miljoner ton, blir det vinstbelopp, som under nu löpande femårsperiod kommer att uttagas av grängesbergsbolaget, innan staten får sin hälft av återstående vinst, 36 miljoner kronor. Under nästa femårsperiod, 1933—1937, skall staten ha halva nettovinsten *alldeles obeskuren*, d. v. s. vid lika årsbrytning och nettovinst per ton 3.6 milj. kr. mera i årsvinst än nu. Under åren 1938—1942 skall staten utöver denna obeskurna vinsthalva ha av Grängesbergs hälft 3.6 milj. kr. årligen, d. v. s. 7.2 milj. kr. mera per år än under nuvarande femårsperiod.

Jag kan inte heller acceptera herr finansministerns tolkning av 1927 års malmavtal, att det inte skulle gälla längre än till den 1 oktober 1947. I § 5 står det föreskrivet, att »för tiden från och med den 1 oktober 1947 skall nettovinsten per ton i vad den belöper på en under bokslutsåret bortfraktad kvantitet av intill 3,750,000 ton delas lika mellan preferens- och stamaktier, och i vad

den belöper på överskjutande kvantiteter fördelas med två tredjedelar till preferensaktierna och en tredjedel till stamaktierna». Vid en årsbrytning fortsättande av 8 miljoner ton betyder detta, att nära 60 % av malmvinsten skola gå till staten efter denna tid. Vid en 5 kr. nettovinst per ton och 8 milj. ton brytning skulle statens vinst bli ungefär densamma som åren 1938—1942.

Om man skulle göra någon anmärkning mot den uppställda amorteringsplanen, skulle det vara den, att man kunde ha tagit en något mindre amorteringssumma de första åren och ökat amorteringsbeloppen först år 1933 och sedan ytterligare år 1938.

Nu vill jag också säga, att jag helt instämmer med statsutskottets ordförande beträffande hans tolkning av riksdagens utlåtande 1928 i vad det gäller den del av malmvinsten, som skulle få disponeras för angivna ändamål. Det är ju så, att man har ansett, att det kapital, som förbrukas genom uttömningen av malmtillgångarna, som aldrig återväxa, skulle ersättas på så sätt, att den vinst, som staten åtnjuter på grund av detta uttömmande, skulle nedläggas i räntabla och produktionsfrämjande anordningar, som möjliggöra i första rummet för befolkningen i den landsbygd, där gruvorna en gång ha funnits, att få arbetstillfällena och kunna livnära sig även i fortsättningen. Det är för övrigt icke bara den inkomst, som kommer av malmexporten, man bör tänka på, utan även de möjligheter till ytterligare inkomster, som skulle ha uppstått, i fall man hade förädlat denna malm.

Jag kan inte vara så odelat nöjd med att man, när det är fråga om malmvinstens användning, uteslutande tänker på en amortering av statens järnvägars lånekapital. Jag tror inte, att man vinner det av mig nyss anförda syftet enbart på den vägen och jag tror inte, att det blir till någon glädje ens för statens järnvägar, om man inte också ser till att produktionen mera direkt får sin hjälp av malmvinsten, så att det kan bli ökade fraktmängder på järnvägarna. Det är den naturligaste hjälpen för statens järnvägars ekonomi. Orsaken till att jag motionerat i denna fråga var just den, att den utredning, som herr finansministern föranstaltade under föregående höst, uteslutande har tagit sikte på frågan om amortering av statens järnvägars låneskuld. De myndigheter, som blivit hörda, ha varit statens järnvägar och vissa penningförvaltande verk. De, som ha hand om statens stora naturtillgångar i skogar, vattenfall och malm samt ha att befrämja produktionens olika grenar här i landet och som företräda deras intressen, ha inte alls blivit tillfrågade beträffande det av riksdagen år 1928 angivna syftet, att malmvinsten skulle användas även i produktionsfrämjande syfte.

Nu har ju statsutskottet till fullo uttalat sin anslutning till riksdagens tidigare uttalande. Det säges i utskottets utlåtande på sid 13: »I fråga om de motionsvis framställda yrkandena å avsättning av malminkomster för produktiva ändamål, får utskottet — med vidhållande i övrigt av utskottets tidigare hävdade och av 1927 och 1928 års riksdagar godkända uppfattning, att en avsevärd del av malminkomsterna skola användas för produktiva ändamål — framhålla, att i den mån som ifrågavarande inkomster tillgodokomma budgeten och möjligheten till kapitalinvestering utan anlitande av lån därigenom ökas, motionärernas önskemål om förbrukade kapitaltillgångars ersättning med annat produktionsfrämjande kapital böra bliva i motsvarande mån tillgodosedda.» Jag har i min motion särskilt pekat på angelägenheten att befrämja en ökad användning av vår vattenkraft för produktionsfrämjande ändamål. Jag skall ta ett exempel. Om man medan man har goda inkomster från malmbrytningen, skulle kunna montera och vinna avsättning för *endast hälften* av den utbyggnadsvärdiga vattenkraft, som finns i övre Norrland, och som uppgår till 15 miljarder kilowattimmar per år, skulle detta motsvara en inbesparad årlig stenkolskonsumtion för kraftalstring av 7.5 miljoner ton. Till jämförelse må

Ang. statens inkomst från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.

(Forts.)

Ang. statens
inkomst från
Luossavaara-
Kiirunavaara-
aktiebolag.

(Forts.)

nämnas, att Sveriges hela årsproduktion och årsimport av stenkol och koks utgjorde i medeltal för åren 1921—1925 3.9 miljoner ton eller endast 52 % av nyssnämnda kolkvantitet. Man behöver ju inte alls frukta att inte få användning för den kraften med hänsyn till de stora råvarutillgångarna, framför allt skogar och malm, särskilt i Norrland. Genom att befrämja en sådan utveckling skulle man, i stället för de i oförädlad form exporterade malmmiljonerna, som icke återväxa, ha trollat fram en *aldrig sinande kolgruva*, som lämnar 7.5 miljoner ton vita kol om året utan möda och stort besvär, och då skulle även den, som ivrar för malmförädling inom landet, kunna vara nöjd med utgången. Jag förutsätter nu, ehuru statsutskottet inte har direkt åsyftat eller krävt en utredning angående malmvinstens användande i produktionsfrämjande syfte, att en sådan utredning likväl kommer till stånd. Jag förmodar, att det är omöjligt att komma med något förslag om till vilka speciella ändamål malmvinsten skall användas, utan att en sådan utredning först har ägt rum.

Under uttalande härav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Dahl: Herr talman! Som delaktig i vederbörande utskottsavdelnings förslag i denna fråga, som resulterat i det föreliggande utskottsutlåtandet, kan jag inte underlåta att framställa ett par kortfattade erinringar med anledning av vad som förekommit.

Finansministern anmärkte på den förändrade ståndpunkt, som riksdagen intagit i fråga om beräkningen av det belopp, som statens järnvägar ansågos bära förränta. 1918 hade det upptagits till hela kapitalet, 1926 till hela lånekapitalet och nu endast till en del av lånekapitalet. Ja, herr finansminister, denna förändrade ståndpunkt, åtminstone såvitt den hänför sig till detta år, beror därpå, att utskottet måst taga hänsyn till att statens järnvägar förväntas bli ålagda att minska sina inkomster ur synpunkter, som inte alls äro affärsmässiga. Om man ålägger statsbanorna att minska sina inkomster med 8.5 miljoner kronor med hänsyn till synpunkter, som hänföra sig till näringslivets anspråk, och alltså icke äro affärsmässiga, då måste man nedsätta sina anspråk på företagens förräntningsmöjligheter.

Herr statsrådet koncentrerade emellertid sin anmärkning på den amorteringsplan, som utskottet här framlagt och fann det betänkligt, att riksdagen skulle med godtagande av denna plan, såsom orden föllo, binda sina händer för 30 år framåt, och särskilt fann herr statsrådet betänkligt, att man utsträcker amorteringsplanen över den tidpunkt, då det nuvarande kontraktet med grängesbergbolaget utgår. Om jag fattade denna amorteringsplans betydelse på samma sätt, som herr statsrådet tycks ha gjort och vilken uppfattning ytterligare understrukits av två av statsutskottets ledamöter, dess ordförande och herr Kobb, ja, då skulle jag ha givit herr statsrådet alldeles rätt i herr statsrådets anmärkning, och då skulle jag aldrig ha biträtt detta betänkande. Men det förhåller sig ingalunda, som herr Kobb ville göra gällande, då han framställde en jämförelse med riksgäldskontorets på riksdagens fullmakt grundade avtal angående statslån, som utsträckas över längre amorteringstider. Då, mina herrar, gäller det, att staten ingår ett kontrakt med en annan part, och då binder man sig för en viss tid framåt. Här däremot gäller intet kontrakt utan endast direktiv, efter vilka man avser att handla, såvida inte ändrade förhållanden inträda, vilka föranleda, att man ändrar sina avsikter. Riksdagen är vid varje tillfälle oförhindrad att ändra på amorteringsplanen. Denna är således bara en skiss. Herr statsrådet ansåg sig själv oförhindrad att skissera upp en plan till och med 1936. Det var också en plan, visserligen uppgjord efter vaga linjer men dock en plan avsedd för viss tid framåt. Annorlunda fattar jag inte denna amorteringsplan. Detta vill jag ha sagt, eftersom jag tydligen be-

finner mig på en helt annan ståndpunkt än både herr Kvarnzelius och herr Kobb.

Jag tror således, att utskottets ifrågavarande uttalande ej innebär något äventyrligt. Skulle den reella utvecklingen av mellanhandet mellan bolaget och staten rörande malmkontraktet inte medgiva fullföljandet av denna plan, ja, då tänker jag mig, att riksdagen tar konsekvenserna av den inträdda situationen och jämkar på planen. Men till dess riksdagen har jämkat på planen, anser jag denna plan innebära ett direktiv för finansministern och det tycker jag endast skulle vara ett stöd för finansdepartementets ansvarige ledare, att han vet, vad riksdagen egentligen önskar. Detta har finansministern knappast förut vetat, därför att riksdagen skrivit så vagt.

Jag tror således ur dessa synpunkter, att det föreliggande uttalandet, tillämpat på detta sätt, är ganska starkt motiverat och jag ber att få yrka bifall till detsamma.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Jag har i år, liksom i fjol väckt en motion, däri begäres framläggande av förslag om att det fortgående uttömmandet av malmkapitalet i det stora norrbottniska malmfältet omvandlas i varaktigt produktivt kapital genom disponerandet av statens vinstandelar i sin helhet i sådant syfte, exempelvis genom nyodlingar för bildandet av nya jordbruk. — Det sistnämnda är ju bara ett exempel. — Denna motion har enligt min uppfattning inte blivit allvarligt prövat av statsutskottet, utan den är i det stora hela förbigången. Finansministern framhöll här, att det var att räkna med alldeles för lång tid in i framtiden, då man räknade med trettio år. Härpå har herr Kobb svarat, att vi ju lägga en mängd utgifter på lika lång sikt och även längre. Jag vill också omtala för herr Wohlin, som kanske inte har reda på det, att en föregående finansminister år 1927 i sammanhang med det stora malmvålet grundlade hela denna sak på 175 år framåt, ty han yttrade, att den framlagda planen vore byggd på att malmen komme att räcka till i 175 år. Då trodde han, att man skulle känna sig alldeles lugn.

På mig hade det en alldeles motsatt verkan: bara jag tänker på denna sak, blir jag orolig. Ty det är väl i alla fall statsmakternas sak att även tänka på kommande slakten. Här uppamma vi en rovbrytningsindustri och anlägga till och med två städer, som skola leva på den. Men vart skall detta folk och vart säga våra finanser taga vägen efter de 175 åren? Då står Sverige där såsom ett i detta avseende utarmat land, då en av dess viktigaste tillgångar har försvunnit. Jag har tillåtit mig i motionen framhålla, att regeringsprincipen: »Efter oss syndafloden!» kan inte godkännas, men fortfarande ställer sig statsutskottet väsentligen just på denna regeringsprincip.

Jag beklagar, att jag behöver besvara kammaren med sådana här saker, men det plågar mig så mycket, bara jag tänker på denna sak, så att jag kan inte säga annat än att detta är någonting alldeles särskilt beaktansvärt.

Nu är det givet, att man inte känner till hur avkastningen av det privata kapital, som är nedlagt i malmfyndigheterna och äger hälften av dessa, användes. Det kan hända, att det delvis går till anläggningar, som kunna räknas till varaktiga anläggningar för produktiva ändamål även för längre tid än 175 år. Men man kan befara, att det mesta rinner ut i sanden för de dagliga löpande behoven, vilket man naturligtvis inte alls kan förtänka de enskilda intressena. De kunna inte göra på annat sätt. Men statsmakten har större medel i sin hand med sin breda rygg att åtminstone i vad på dess vinst ankommer tänka på kommande slakten.

*Ang. statens
inkomst från
Luossavaara-
Kiirunavaara
aktiebolag.*

(Forts.)

*Ang. statens
inkomst från
Luossavaara-
Kiirunavaara
aktiebolag.*

(Forts.)

Jag ser nu av riksgäldskontorets, eller statskontorets utlåtande, att man vill från statens vinstandel undantaga skälig ränta på aktiekapitalet, som man beräknar till 5 procent; denna del av vinstandelen, motsvarande aktiekapitalets avkastning, bör, säger man, naturligtvis användas till löpande utgifter. Om jag inte missminner mig, har staten i alla fall fått detta aktiekapital gratis — d. v. s. inte såsom en present utan såsom den rätte innehavaren av dessa rikedomar på egen mark, men staten har inte depenserat några medel på förvärvandet av aktiekapitalet. Den beräknade skäliga avkastningen är därför, också den, en vinstandel, och jag tycker, att det är betänkligt, att det här i papperen är fastslaget, att åtminstone denna del av vinstandelen icke bör avsättas för framtida produktiva ändamål utan bör förbrukas — att man således uttryckligen uppmanar vederbörande att för varje år för de löpande behoven använda denna del, utan ansvar för framtiden.

Nu har man egentligen behjärtat denna sak endast så till vida, att man vill använda dessa medel till att minska statsskulden i vad som belöper på lån, som man har upptagit för oräntabla järnvägsanläggningar. Men det är ett alldeles för trångt begrepp att inskränka detta bara till järnvägarna. Å andra sidan kan man fråga, om avbetalningar på statsskulden verkligen äro i egentlig mening att likställa med en produktiv anläggning, som varar för evärdliga tider. Det tror jag inte. En statsskuld, den bollar man med från den ena riksdagen till den andra, och har man avbetalt någonting en gång, finner man sig uppfordrad att taga upp ett nytt lån, ty — resonerar man — det kunna vi ju saklöst göra, när vi avbetalt så mycket. Avbetalningar å statsskulden höra därför enligt min uppfattning inte alls till den kategori av produktiva anläggningar, som avsetts i den av mig väckta motionen.

Jag menar nu, att statsmakten skulle väl kunna bestå sig med ett allvarligt övervägande av just det problem, som här framställer sig inför oss alla, om vi tänka på detsamma. Jag har även hört en ledamot av statsutskottet säga, att han i utskottsavdelningen förfäktat den uppfattningen, att detta vore ett särdeles allvarligt problem. Men då man nu förbigår det, beror det väl delvis därpå, att man inte intresserar sig för det, ty vi äro ju så, vi människor, att vad vi bekymra oss om, det är vår dagliga utkomst och vår egen generation, och vi låta var dag hava omsorg för sig. Det är vår egentliga statskonst och vår maxim. Men när vi ha en sådan här rovbrytning för ögonen, som inom ett kort ögonblick av nationens liv skall uttömma huvudparten av malmtillgångarna, måste man också fråga sig, om det inte kan finnas någon statskonst på lång sikt, som bör anläggas på dessa frågor. Det är denna vägran att penetrera och uttala sig om denna viktiga realpolitiska angelägenhet, som jag mest måste klandra, både i regeringspropositionen och i statsutskottets utlåtande. Om man åtminstone hade sagt: »Ja, det är alldeles riktigt. Det är beklagligt, men vi kunna tyvärr inte handla annat än efter regeringsprincipen: 'Efter oss syndafloden!'», och därmed punkt — då hade man åtminstone kapitulerat på ett hederligt sätt, men att man sticker huvudet i busken och låtsas, som om det inte vore någon fara på färde, det är det, som gör saken ändå äventyrligare, ty då underlåter man att göra vad som i alla fall till äventyrs kan göras.

Jag har tagit ett särskilt intryck av detta, därför att jag är kanske den ende i riksdagen, som är kvar av dem, som voro med från början, då vi togo upp striden för dessa malmtillgångars tillgodogörande i det allmännas intresse. Jag har upplevat hela denna tragedi och denna kamp från början, och jag har även deltagit i den. Därför kan jag inte underlåta att också vid dess avslutning göra vad jag kan för att förfäktade de åsikter, som ett stort antal av riksdagens representanter hyllade vid frågans första uppkomst.

Nu lämnar utskottet endast följande orakelspråk: »I fråga om de motionsvis framställda yrkandena å avsättning av malminkomster för produktiva ändamål, får utskottet — — — framhålla, att i den mån som ifrågavarande inkomster tillgodokomma budgeten och möjligheten till kapitalinvestering utan anlåtande av lån därigenom ökas, motionärernas önskemål om förbrukade kapitaltillgångars ersättande med annat produktionsfrämjande kapital böra bli i motsvarande mån tillgodosedda.» Tänk så krångligt! Och vad ligger det i det? Ingenting alls! Det är bara ett sätt att sticka huvudet i busken. — Nu nickar herr Kobb, och jag tackar honom för denna enda förnimbara bifallsytring här i kammaren för mitt ifrågavarande åskådningssätt. Varför skall man skriva så där? Varför kan man inte då säga: »Vi äro handfallna. Vi kunna ingenting göra, det må bli hur som helst.» Då förstår jag det, och det tycker jag är ärligt och uppriktigt sagt.

Efter detta dunkelt sagda kommer sedan slutligen i klämman det dunkelt tänkta — såsom en given fallfrukt av det förra, som alltid här i världen — och då står det på detta underliga sätt: utskottet hemställer, — — — »att de av herrar Asplund samt Ericson i Boxholm och Högström ävensom av herr Lindhagen väckta motionerna (I: 142 och 191 samt II: 249) må anses besvarade genom vad utskottet här ovan anført, de förstnämnda båda motionerna, i vad desamma avse förnyad utredning om malminkomsternas användning». — Ja, det har jag i all synnerhet yrkat, men det är bara de båda förstnämnda motionerna, som äro sålunda besvarade. Kanske detta är ett erkännande av att man i själva verket gjort en konst i de synpunkter, som äro framställda i min motion. Att ett utskott skall tillåta sig att på detta sätt kringgå en väckt motion, strider mot grundlagen, som uttryckligen föreskriver, att det är ett utskotts plikt att avgiva utlåtande över en motion och inte försöka underlåta att avgiva utlåtande över densamma.

På grund av vad jag nu anført tillåter jag mig, såsom en opinionsyttring, ty annat blir det ju sällan numera i riksdagen, när det gäller framtiden — vid sekelskiftet kunde det vara annorlunda; då kunde man få majoritet för sådana förslag i andra kammaren och delvis även i första kammaren — yrka, att riksdagen i anledning av motionen I: 191 ville hos Kungl. Maj:t begära övervägande och förslag på vad sätt det fortgående uttömmandet av malmkapitalet i det stora norrbottniska malmfältet må omvandlas i varaktigt produktivt kapital genom disponerandet av statens vinstandelar i sin helhet i sådant syfte. — I övrigt yrkas bifall till utskottets hemställan.

Hur det skall ske, det gav jag åtskilliga exempel på år 1928. Här har jag såsom exempel anført nyodlingar, som ju äro så svåra att åstadkomma på grund av deras dyrbarhet. Sådana anläggningar böra väl alltid vara en utmärkt användning för dessa vinstmedel — det kan man väl hoppas — i den mån den svenska jorden kan uppodlas och därigenom ge mera tillfälle till livsuppehälle, ty alltid behöva människorna livsmedel. Herr Asplund anförde också, vilket jag även tycker är någonting att tänka på, möjligheten att förvandla dessa gruvors avkastning till gruvor för det vita kolet — som han uttryckte sig — genom att utnyttja vinstmedlen till kraftanläggningar i stor utsträckning för att bereda landet drivkraft, lyse och värme. Och mycket annat finns det också, herr talman, som kan ifrågakomma.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att riksdagen, med bifall i övrigt till utskottets hemställan, skulle i anledning av motionen I: 191 hos Kungl. Maj:t begära övervägande och förslag, på vad sätt det fortgående uttömmandet av malmkapitalet i det stora norrbottniska malmfältet kunde om-

Ang. statens inkomst från Luosavaara-Kiirunavaara aktiebolag.
(Forts.)

Ang. statens
inkomst från
Luossavaara-
Kiirunavaara-
aktieföretag.
(Forts.)

vandlas i varaktigt produktivt kapital genom disponerandet av statens vinstandelar i sin helhet i sådant syfte.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Ang.
inkomsten av
statens järn-
vägar.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag angående beräkningen av inkomsten av statens järnvägar jämte en i ämnet väckt motion.

Uti den till riksdagen den 4 januari 1929 avlätna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1929/1930 hade Kungl. Maj:t, under återropande av det vid propositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för nämnda dag (Inkomsterna. Statens produktiva fonder), föreslagit riksdagen att å riksstaten för nämnda budgetår upptaga inkomstiteln »statens affärsverksamhet (överskott)», i vad anginge statens järnvägar, på följande sätt:

Statens järnvägar 37,000,000 kronor.

I fråga om Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade i en inom första kammaren av herr *Ch. Lindley* väckt motion, nr 75, hemställts, det riksdagen måtte besluta att höja den i propositionen under rubrik »Inkomster av statens produktiva fonder» upptagna inkomstberäkningen för statens järnvägar, 37 miljoner kronor, till 40.5 miljoner kronor.

Såsom under nästföregående ärende omförmälts, hade i väckta motioner I: 142, av herr *Asplund*, och II: 249, av herr *Ericson* i Boxholm och herr *Högström*, hemställts om anslags beviljande för täckning av de förluster, som kunde uppstå för statens järnvägar genom en ytterligare nedsättning av fraktsatserna från övre Norrland för träkol och andra för sydligare landsdelars industri nödvändiga råvaror, vilka eljest icke kunde finna ekonomisk användning.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återropade grunder hemställt,

a) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och herr *Lindleys* i ämnet väckta motion (I: 75), måtte i riksstaten för budgetåret 1929/1930 under statens affärsverksamhet (överskott) upptaga inkomsten från statens järnvägar till ett belopp av 40,000,000 kronor; samt

b) att herrar *Asplunds* och *Högströms* samt *Ericsons* i Boxholm motioner I: 142 och II: 249, i vad desamma avsåge beviljande av anslag för vissa taxenedsättningar, måtte anses besvarade med vad utskottet förut anfört.

Reservation hade anförts av herr *Asplund*, som ansett att utskottets yttrande och förslag, i vad detsamma avsåge väckta motioner om viss taxenedsättning, bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

b) i anledning av det av riksdagens år 1928 församlade revisorer i deras berättelse under § 64 gjorda uttalande och de av herrar *Asplund* m. fl. samt *Ericson* i Boxholm och *Högström* väckta motionerna (I: 142 samt II: 249) till täckande av i reservationen angivna driftförluster för statens järnvägar för budgetåret 1929/1930 bevilja ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor.

Herr Asplund: Herr talman! I samma motion, som delvis redan har varit under behandling vid föregående punkt, har påyrkats ett anslag för möjliggörande av nedsättning av fraktsatserna från övre Norrland för träkol m. m. såsom en mera tillfällig åtgärd i syfte att dels avhjälpa träkolsbristen för järnindustrien, dels utnyttja tillgångarna på brännved i övre Norrland, som enligt vad statsrevisorerna ha konstaterat, finns i stora mängder efter inlandsbanan, dels slutligen även för att bereda arbetstillfällen icke blott åt det stora antal kolonister, som från de södra delarna av landet inflyttat till trakterna kring inlandsbanan inom Vilhelmina och Stensele socknar utan även åt den skogsbefolkning — kronotorpare och hemmansägareåbor — som förut sedan gammalt har funnits där. Hela denna befolkning är ju under åtta av årets tolv månader hänvisad till att skaffa sig arbetsförtjänst vid sidan av sitt lilla jordbruk. För att åstadkomma allt detta ha vi motionärer ansett det vara tillräckligt, om ett visst anslag beviljades till täckning av de förluster, som skulle uppstå, om järnvägsstyrelsen i tillräcklig mån nedsatte träkolsfrakterna för transporter av träkol från de delar av övre Norrland, där ingen träkolsproduktion nu kan komma till stånd på den grund, att tillverkningskostnaderna jämte fraktkostnaderna överstiga vad som kan betalas för träkolen vid de på 50 å 100 mils avstånd befintliga järnverken i Bergslagen.

Jag har gjort en del kalkyler rörande denna sak och funnit, att även om man skulle tänka sig, att här komme till stånd en träkolsproduktion i övre Norrland på en 100,000 ton om året — det är åtskilligt mindre än årstillverkningen under den högkonjunktur, som rådde under krigsåren 1916—1918 — skulle det likväl icke krävas mera än ett par hundra tusen kronor i ersättningar för nödiga fraktlindringar, för att denna avsevärda kvantitet skulle kunna produceras och skickas ned till Bergslagen, samt där vinna avsättning utan förlust för producenterne.

Förhållandet är det, att avsättningsmöjligheterna för svenskt järn och stål under den sista tiden hava avsevärt ökats. Med de priser per ton järn, som hittills hava gällt och som i och för sig inte ha undergått någon stegring, är det emellertid inte möjligt att öka tillverkningen i samma mån som det nu finns avsättningsmöjligheter. När man med nu gällande fraktsatser icke kan hämta träkolen på längre avstånd än som varit fallet under de sista åren, blir det nämligen brist på träkol och dessutom en stark stegring av priserna i Bergslagen på de otillräckliga kvantiteter som kunna levereras. Därtill bidrager också i hög grad, att cellulosaindustrin alltmera tager i anspråk de vedtillgångar, som hittills i mellersta och södra Sverige hava stått till buds för träkolstillverkning. Det är klart, att så betryckt som järnhanteringen har varit under ett tiotal år, är det av stor betydelse, att den genast kan utnyttja en förbättrad konjunktur. Skulle detta inte vara möjligt, därför att träkol, som skulle kunna tillverkas på något längre avstånd från bruken, inte kan tillföras dessa till överkomligt pris, är det fara värt, att järnhanteringen tar obotlig skada för framtiden.

Ehuru jag är fullt tillfredsställd med den uppfattning i denna fråga, såvitt angår framtiden, varåt utskottet givit uttryck i sin motivering, nämligen att vid utarbetandet av den nya järnvägstaxan hänsyn skall tagas till de synpunkter, som motionärerna ha framhållit beträffande billiga järnvägsfrakter för träkol från övre Norrland till Bergslagen, kan jag dock icke avstå från att fortfarande påyrka vidtagandet av den tillfälliga åtgärd, som skulle vara »medicinen för i dag» för järnhanteringen. Oaktat statsutskottet har uttryckt sig mycket vänligt beträffande det framtida ordnandet av järnvägstaxan i denna del, kan jag inte bortse från den sannolikheten, att det kan komma att dröja en ännu längre tid än vad statsutskottet har förutsatt, innan den nya järnvägstaxan kan bli genomförd. Var och en, som tagit del av tidningar-

Ang.
inkomsten av
statens järn-
vägar.
(Forts.)

Ang.
inkomsten av
statens järn-
vägar.
(Porto.)

nas referat av det föredrag, som generaldirektör Granholm höll häromdagen i Göteborg, har där kunnat utläsa, att han för sin del hyser starka tvivelsmål på att någon ny järnvägstaxa skall kunna genomföras så fort. Det är givet, att den nyss beslutade amorteringsplanen för en avsevärd del av statens järnvägars lånekapital ger en god möjlighet för en ny, kraftigt nedsatt järnvägstaxas genomförande, men frågan är just, hur denna ökade möjlighet till nedsättningar i fraktsatserna skall fördelas på olika punkter. Från vissa håll kräves, att man skall lägga nedsättningarna huvudsakligen på stycke gods-trafiken på kortare sträckor. Det är de enskilda järnvägarna, som vilja, att man därigenom skall försöka konkurrera bort en särskilt för deras ekonomi farlig lastbilstrafik, som har uppstått på senare år och som går från producenterna direkt till konsumenterna, när det inte gäller större avstånd. Vad beträffar de stora avstånden och de stora fraktkvantiteterna ha från sjöfartshåll gjorts invändningar mot nedsättning särskilt av vagnslasttarifferna. Industriens män åter yrka i främsta rummet nedsättning av vagnslasttarifferna för råvaror o. s. v. på långa sträckor. Det är således många olika intressen, som kämpa med varandra, och man har då fullt fog för misstanken, att det kommer att dröja åtskilliga år, innan den nya järnvägstaxan blir genomförd.

Vad nu beträffar träkolsfrakterna, har i det förslag till järnvägstaxa, som i mars 1929 framlagts av järnvägsstyrelsen, den tariff 11, enligt vilken träkol skulle fraktas, högst obetydligt nedsatts i jämförelse med den nuvarande ordinarie tariffen, och den överstiger väsentligt den tillfälliga, nedsatta frakt-tariff, som nu gäller för träkol. Man har således all anledning antaga, att den nya järnvägstaxan, såvitt angår träkolsfrakter på långa sträckor, kanhända icke kommer att helt möjliggöra ett utnyttjande av de stora kolvedstillgångarna i övre Norrland till Bergslagsbrukens förmån, utan att extra frakt-lindringar skola kunna bli behövliga även i framtiden.

Under sådana förhållanden och då det är nödvändigt, att den nuvarande förbättrade konjunkturen på järnmarknaden kan omedelbart utnyttjas genom ökad järnproduktion, är det alldeles oundgängligt att få till stånd en tillfällig frakt-nedsättning för därtill behövliga träkol. Därigenom möjliggöres också, att en någorlunda kraftig järnhantering ännu finnes kvar, när en gång den nya järnvägstaxan kommer med sina eventuella definitiva fraktlindringar.

Med hänsyn till att det belopp, som jag i min motion begärt till nu ifrågasvarande ändamål — en miljon kronor — möjligen kan vara nödigt högt tilltaget, har jag i min reservation avstått från att yrka på detta belopp och inskränkt mig till att hemställa om ett anslag å 500,000 kronor. Då såsom jag förut påpekat endast ett par hundratusen kronor torde komma att under nästa budgetår behöva åtgå för fraktlindring å träkol från övre Norrland, har jag tillåtit mig föreslå, att statens järnvägar av anslaget även skulle erhålla ersättning för de förluster, som kunna uppkomma på grund av den beslutade billinjen Övertorneå—Pajala med utsträckning till Kiruna. Det är nämligen så, att om man vill säkerställa statens järnvägars ekonomi även med starkt nedsatta frakter genom att avskryva dess lånekapital, är det nog inte lämpligt att samtidigt ålägga statens järnvägar att belasta sina driftkostnader med än det ena och än det andra förlustbringande företaget utan då bör man följa den metod, som förut under flera år har tillämpats — jag tänker särskilt på lindringen i kalkfrakter för jordbruket — nämligen att man anslår medel för att ersätta statens järnvägar för sådana förluster. Till följd härav har jag i motiveringen till min reservation, såsom här synes, insatt en mening, däri det uttalas, att även driftsförlusterna på billinjen Övertorneå—Pajala skulle ersättas med det ifrågasatta anslaget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min vid detta utlåtande fogade reservation.

Herr **Lindblad**: Herr talman! Jag skall kort och gott be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang.
inkomsten av
statens järn-
vägar.
(Ports.)*

Herr **Björnsön**: Herr talman! I det utlåtande, som vi nu behandla, ha berörts vissa spörsmål, med vilka jag haft att göra i egenskap av statsrevisor.

Om jag tänker på det uttalande, som statsrevisorerna gjorde och ser på vad statsutskottet här i sin motivering har yttrat och de synpunkter, som där ha utvecklats, så finner jag mig mera tilltalad av herr Asplunds motivering och yrkande än av statsutskottets. Då statsrevisorerna önskade en utredning angående möjligheten att utnyttja skogsavfall i Norrland, var det självfallet inte meningen, att åtgärder i detta syfte skulle ske på bekostnad av statens järnvägars ekonomi. Man utgick ifrån, att det skulle kunna visa sig möjligt att förena ett dylikt utnyttjande med statens järnvägars ekonomiska bästa. Jag fäster mig härvid särskilt vid det yttrande utskottet har här på sid. 17 i utlåtandet, där utskottet hoppas, att statens järnvägar skola kunna genom fraktnedsättningar tillgodose de önskemål, som hava framkommit i herr Asplunds motion, och som delvis berörts i statsrevisorernas uttalande. Jag är inte säker på, att detta är möjligt, om man tänker enbart på statens järnvägars ekonomi, men då å ena sidan staten har stora tillgångar i form av skogar samt tillika nedlagt kapital i statens järnvägar och det å andra sidan finns en befolkning, som mycket väl kan behöva arbetstillfällen, anser jag det ingalunda oförsvarligt att staten gör en uppoffring av medel på budgeten, varigenom man kan få fram någonting, som är tillfredsställande både ur social synpunkt och för landets ekonomi i dess helhet. Det föreligger givetvis ingen utredning om hur detta skall kunna göras på bästa möjliga sätt, och därför kan det ju förefalla litet besynnerligt, att man vågar sig på att rösta för herr Asplunds reservation, men jag kommer i alla fall att göra det mera för att ge uttryck åt min mening, att när man skall experimentera med statens järnvägar såsom hjälpmedel i näringspolitiskt eller socialpolitiskt syfte, så bör kostnaden därför komma till synes på budgeten och man bör inte låta statens järnvägar bli en stat i staten, som driver en självständig näringspolitik utan nödig kontroll. Därmed tror jag mig också hava i viss mån givit rätt åt de synpunkter, som herr Lindley i sin motion har framfört.

Herr talman! Jag kommer således att, om det blir votering, rösta för herr Asplunds reservation, även om jag finner, att det inte för närvarande finnes tillräcklig utredning för att direkt kunna få bästa möjliga användning av det anslag, som han här begär.

I detta anförande instämde herr *Wallen*.

Herr **Kobb**: Herr talman! Bara några ord. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, att det icke är någon mening med att uppföra ett anslag på riksstaten för att ersätta de förluster, som gjorts inom de affärsdrivande verken, ty de komma tillbaka nästa år på de inkomster affärsverken skola kunna lämna in. Det är således en sak, som bara går in och går ut och således icke har någon direkt betydelse för verkets ekonomi.

Herr **Asplund**: Ja, om det är så som herr Kobb sagt, så ha vi syndat i många år. Nedsättningen i frakten på kalk är *en* sådan åtgärd. Jag fattar det så, att riksdagen nog icke vill medgiva, att järnvägsstyrelsen skall få alldeles efter sitt eget behag nedsätta fraktsatserna för en eller annan nödlidande näring. Riksdagen har krävt, att det skall drivas en taxepolitik, som är ekonomisk ur affärssynpunkt, och då måste ett beslut om anslag för ersättning av förluster å fraktlindringar, varmed riksdagen vill hjälpa någon viss näring,

Ang.
inkomsten av
statens järn-
vägar.
(Forts.)

komma till stånd för att icke riksdagens uttalade mening om en ekonomisk taxepolitik skall av riksdagen själv sättas å sido. Det är helt enkelt en fullmakt för järnvägsstyrelsen att sätta ned vissa frakter med ett visst belopp, som riksdagen lämnar genom ett sådant anslag.

Herr Winberg: Herr talman! Herr Kobbs förklaring kan jag under inga förhållanden utan vidare godtaga. Den strider enligt min mening mot den principiella ståndpunkt, som riksdagen för många år sedan intagit. Jag tror, att vid 1912 eller 1913 års riksdag kamrarna med anledning av ett tillfälligt utskotts utlåtande gjorde ett uttalande att, när man begär att järnvägsstyrelsen skall göra särskild taxenedsättning för vissa ändamål, som ligga vid sidan av statens järnvägars intresse i fråga om dess taxepolitik, så skall man icke göra på det sättet, att det blir ett minus i statens järnvägars driftkalkyler, utan riksdagen skall anvisa ett direkt belopp för täckande av den minskade inkomst, som uppstår för statens järnvägar, och den politiken har riksdagen under den senaste tiden följt.

Nu är det så, att utskottet förutsätter, att statens järnvägar skall beakta till exempel sådana synpunkter, som framförts av herr Asplund, det vill säga göra särskilda taxenedsättningar för att hjälpa vissa industrier och bereda möjlighet till arbete för befolkningen i vissa landsändar. Vid sådant förhållande är det riksdagens skyldighet, om den vill vidhålla den principiella ståndpunkt, som den intagit, att samtidigt anvisa varifrån medel skola tagas för att täcka den minskning i inkomster, som detta medför för statens järnvägar. Det är den enda riktiga politiken, och kammaren har nyss förut gått in för att statens affärsdrivande verk skall förränta det där nedlagda kapitalet. Om den politiken skall fullföljas, får man icke gå till väga på det sättet, att man utan att överhuvud taget ingå på frågan, huru förlusten skall täckas, uttalar sin förväntan, att järnvägsstyrelsen skall vidtaga särskilda åtgärder för vissa saker, som framförts i riksdagen. Om man vill giva en sådan innebörd åt utskottets uttalande i denna punkt att det måste anses stå i strid med den princip, som riksdagen tidigare gått in för, så finner jag mig, herr talman, absolut nödsakad att yrka bifall till herr Asplunds reservation i denna punkt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Asplund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 149, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att

efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

*Ang.
inkomsten av
statens järn-
vägar.
(Forts.)*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 150, i anledning av väckt motion om underhandlingar med trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund angående brytning av malm i Kaunisvaara malmfält m. m.

*Ang.
malmbrytning
i Kaunisvaara
malmfält.*

I en inom första kammaren väckt motion, nr 72, hade herr *E. A. Enhörning* hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte upptaga underhandlingar med trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund om brytning och utskeppning av malm från Kaunisvaara malmfält på ett tidigare stadium än avtalet av 1927 bestämde, eller alltså före 1947, eller så snart järnvägen byggts Övertorneå—Kaunisvaara malmfält och Haparanda utskeppningshamn vid Torne älvs mynning och denna hamn färdigbyggts, ävensom med trafikbolaget träffa preliminära avtal om försäljning, brytning och utskeppning av malmen, samt om görligt förelägga redan nästa års riksdag alla de förslag, som Kungl. Maj:t kunde finna nödvändiga — även om icke i motionen angivna — för realiserande av nu framställda förslag.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att herr Enhörnings ifrågavarande motion (I:72) ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Enhörning: Herr vice talman, mina herrar! Man måste sannerligen beundra den energi, med vilken befolkningen i Över-Torneå och Pajala förfäktar sin åsikt, att en järnväg bör framdragas från Över-Torneå till Pajala. Man har strävat länge och väl efter detta, och man bör väl taga någon hänsyn till deras strävanden i detta avseende. Detta har gjort, att även jag kommit att tänka på ett sätt, som i någon mån skulle kunna befrämja denna järnvägs framdragande inom en icke alltför långt avlägsen framtid. Jag tänker mig då, att det skulle bäst och lämpligast kunna ske i förening med exploaterandet av det i närheten av Pajala belägna Kaunisvaara malmfält, och det synes mig, att man borde i tid tänka på att realisera detta projekt, så att den av ortsbefolkningen åtrådda järnvägen och malmbrytningen kan komma till stånd. Det är så mycket mera nödvändigt att framkomma med förslag i denna riktning som under denna vinter hamnen i Haparanda blivit undersökt för att ombyggas, och då borde den byggas så, att den kunde i en framtid utbyggas för malmexport från Kaunisvaara och andra väster därom belägna malmfält. Genom den överenskommelse, som staten ingått med Grängesbergsbolaget, har staten övertagit detta malmfält dock med skyldighet att icke bryta någon malm förrän 1947. Det är ju en icke alltför avlägsen framtid, men det dröjer också länge, innan järnvägen blir färdigbyggd och malmbrytningen kan ordnas. Men då måste man först och främst undersöka, huruvida malmen kan finna marknad i de europeiska länderna, och om den kan säljas till ett pris, som täcker brytningskostnaderna, frakten per järnväg och tillika giver något överskott. I så fall måste man söka träffa avtal med Grängesbergsbolaget, att medgiva brytning av malm något år före 1947, vilket väl icke vore omöjligt, då, enligt min motion, detta bolag skulle göra alla förberedande undersökningar om brytningskostnaderna, försäljningar och exporten, vilka arbeten — om brytning kommer till stånd — skulle verkställas av detta bolag. Det är numera god tillgång och stort tonnage ute i världen upp till 15, 20 och 30,000 ton. Det finnes tvenne svenska båtar på ungefär 20,000 ton, som trafikera södra

Ang.
malmbrytning
i Kaunisvaara
malmfält.
(Forts.)

och norra Amerika och passera genom Panamakanalen. Dessa båtar gå i ständig fraktfart emellan Chile och hamnar i norra Amerika. De lasta 20,000 ton på 4 à 5 timmar och lossa denna last på ungefär samma tid. Det gäller således för oss att söka bereda en marknad för vår svenska malm, så att vi icke komma för sent med den i marknaden, ty då kan den hava fyllt sitt behov av malm från andra världsdelar, vilket givetvis icke vore så lyckligt för oss. De långa avstånden — världsdelarna emellan — spela nu mera med så stort tonnage ej någon roll. Frakterna förbilligas år från år därigenom.

Mitt förslag går således ut på att träffa ett avtal med Grängesbergbolaget att undersöka möjligheterna att försälja och bryta denna malm. Om den kan finna marknad, kunde man underhandla med bolaget om en tidigare brytning på dessa trakter och så småningom sätta i gång arbetet med järnvägen från Övertorneå till Pajala och från Pajala till Kaunisvaara. Dessutom skulle man bygga en järnväg från Haparanda stad ned till hamnen. Allt detta tager en lång tid, och då är man icke så långt borta från 1947, som det måhända låter. De järnvägsarbetare, som nu äro sysselsatta med byggandet av en järnväg från Arvidsjaur till Jockmock ha efter några år sammanbundit dessa punkter, och med detsamma ha vi den stora Inlandsbanan fullt färdig. Det vore då skäl att placera dessa järnvägsarbetare på annat håll, och jag föreställer mig, att det skulle vara lämpligt att flytta dem till järnvägsbyggnaden Övertorneå—Pajala, som säkerligen är betydligt gästvänligare trakter än de obygdor, varest de nu arbeta.

Nu säger utskottet, att det finnes andra malmer, som ligga lämpligare och bättre till för export, och det medgiver jag gärna. Vi ha till exempel Mertainens malmfält, som endast ligger två och en halv mil från Kiruna, och den malmen kan på ett billigt sätt föras ut i den stora marknaden. Mertainen är en guldgruva för Sverige, ty den har den bästa malm, som förekommer i Norrbottens malmfält, enligt vad jag låtit mig berättas, och den malmen får man givetvis spara på, ty den kan när som helst finna marknad. Den malmen måste säljas i förening med andra malmer, som icke äro så begärliga. Så ha vi Svappavaara som är betydligt större än Mertainen. När järnvägen drogs fram från Malmberget till Kiruna, var det fråga om, att den icke skulle få den raka sträckning den fått från Gällivare till Kiruna, utan att den skulle dragas via Svappavaara och Mertainen. Det hade varit en omväg, men givetvis hade det varit den lyckligaste sträckning, som den järnvägen kunnat få.

Ja, herr talman, utskottet har icke velat titta in i framtiden tillräckligt, utan det har helt enkelt avstyrkt min motion. Om den icke nu för ögonblicket skulle kunna realiseras, så förefaller det mig ändå, som om statsutskottet kunnat giva den en litet välvilligare motivering. Ty vad jag föreslagit, innebär i alla fall en utveckling för Norrbotten, så mycket mer som dessa människor, som bo däruppe, gjort ganska stora och energiska ansträngningar för att få en järnväg upp till Pajala. Då nu denna motion är avstyrkt, har jag givetvis med den kännedom jag har om kammarens respekt för det mäktiga statsutskottet icke den minsta förhoppning om att få någon anslutning, men har jag en gång gjort mig besvär med att motionera i saken, kommer jag med herr vice talmannens tillåtelse i alla fall att yrka bifall till min motion.

Herr **Lindblad**: Det synes mig, att motionären icke har någon anledning att klaga över utskottets utlåtande rörande hans motion. Vi ha varit välvilliga och sagt, att under nuvarande förhållanden synes den av motionären ifrågasatta underhandlingen med Grängesbergbolaget icke böra ifrågakomma, men det har berott på att avdelningen vid behandlingen av ärendet inhämtat upplysningar av experter på området, som förklarar, att därest man skulle tänka på att utöka brytningen av de malmlager, som finnas däruppe, så kunde

Kaunisvaara icke komma att spela den största rollen, utan det bleve i så fall andra områden, som komme att tagas i anspråk, därför att Kaunisvaara malmfält icke anses innehålla så mycket malm, att det kunde bli brytningsvärt i samma utsträckning som andra malmfält. Därför har utskottet måst stanna vid att säga att för närvarande finnes det ingen anledning att hemställa hos Grängesbergbolaget om utökad brytning på andra områden. Det är helt nyligen, som vi träffat överenskommelse med Grängesbergbolaget, och jag tror icke, att det skulle vara till någon fördel för staten att nu tänka på att ytterligare utöka brytningen.

Ang.
malmbrytning
i Kaunisvaara
malmfält.
(Forts.)

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Enhörning**: Herr talman, mina herrar! Ja, den siste ärade talaren ville låta påskina, att Kaunisvaara malmfält icke skulle vara av den mäktighet, att det skulle kunna löna sig att anlägga en järnväg dit, men det är ju icke endast för malmfältets skull, som denna järnväg skulle byggas, utan också för att tillgodose de anspråk, som under de senare åren uppstått från befolkningens sida. Dessutom vill jag tillägga, att om man går västerut från Kaunisvaara, så finns det malmfält hela vägen till Vittangi; därför skulle denna järnväg få stora utvecklingsmöjligheter i framtiden genom att tillgodose den rätt stora befolkning, som bor i dessa bygder. Mellan Pajala och Vittangi ha vi de stora socknarna Korpilombolo, Junosuando och Tarendö, som i sinom tid komma att göra anspråk på att en järnväg drages dit.

Dessutom vill jag även erinra om, att denna järnväg skulle gagna det svenska intresset däruppe. Finnarna äro, såsom herrarna veta, ganska envetna vad beträffar det finska språket, och om man drager en järnväg fram till Pajala och ytterligare västerut i en framtid, skulle vi helt och hållet lära befolkningen däruppe att tala vårt svenska språk, vilket riksdagen ingalunda får bortse ifrån.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överenskommelse mellan Svenska staten och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund beträffande tillämpningen av § 19 i 1927 års malmavtal;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens byggnadsbyrå; och

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till kontroll å tillverkningsavgifter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisation av undersökningarna av svenska landsmål, ortnamn och folkminnen ävensom i ämnet väckta motioner.

Ang. under-
sökningarna
av landsmål,
ortnamn och
folkminnen.

Ang. undersökningarna av landsmål, ortnamn och folkminnen.

(Forts.)

Genom en den 15 februari 1929 dagtecknad proposition, nr 115, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen, att utom annat,

dels medgiva, att ledningen av undersökningarna av svenska landsmål, ortnamn och folkminnen finge organiseras i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 15 februari 1929 angivit,

dels medgiva, att för ledningen av och arbetet vid folkmåls-, ortnamns- och folkminnesundersökningarna finge från och med den 1 juli 1929 inrättas följande personliga tjänster, vilkas innehavare skulle från allmänna indragningsstaten åtnjuta avlöning på nedan angivet sätt enligt bestämmelserna i gällande avlöningsreglemente för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, nämligen:

för docenten, filosofie doktorn Anders Herman Geijer såsom ledare av folkmålsundersökningen, lönegraden B 30,

för docenten, filosofie doktorn Johan Alfred Götlind såsom medarbetare vid folkmålsundersökningen, lönegraden B 28,

för filosofie doktorn Lars Levander såsom medarbetare vid folkmålsundersökningen, lönegraden B 28,

för lektorn, filosofie doktorn Sven Julius Swenning såsom medarbetare vid folkmålsundersökningen och ledare av det sydsvenska undersökningsområdet, lönegraden B 30,

för docenten, filosofie doktorn Gustav Fredrik Jöran Sahlgren såsom ledare av ortnamnsundersökningen, lönegraden B 30,

för docenten, lektorn, filosofie doktorn Karl Hilding Celander såsom ledare av folkminnesundersökningen, lönegraden B 30, samt

för docenten, filosofie doktorn Carl Wilhelm von Sydow såsom medarbetare vid folkminnesundersökningen, lönegraden B 28.

dels till bestridande av ortnamnsnämndens kostnader för vissa i samband med ortnamnsforskningen stående vetenskapliga arbeten å allmänna indragningsstaten anvisa ett årligt belopp av 4,000 kronor, att utgå under den tid, Sahlgren innehade sin ovan omförmälda personliga befattning;

dels ock till bestridande av ortnamnsnämndens kostnader för vissa namnregleringsärenden m. m. under åttonde huvudtiteln under rubrik M. Understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m. för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra anslag av 2,500 kronor, att utgå enligt den fördelning och i enlighet med de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna skäl föreskriva.

Propositionen hade hänvisats, i vad den avsåge anslag under åttonde huvudtiteln till bestridande av ortnamnsnämndens kostnader för vissa namnregleringsärenden m. m., till statsutskottet samt i övrigt till bankoutskottet. Efter överenskommelse mellan statsutskottet och bankoutskottet hade propositionen behandlats av sammansatt utskott.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels en inom första kammaren av herr *Björck* och *Reuterskiöld* väckt motion (I: 253), däri hemställts, att riksdagen, med upptagande i riksstaten för budgetåret 1929/1930 av anslag under enahanda rubriker och till samma belopp som för innevarande år utgått till de olika ändamål, som i propositionen nr 115 omförmäldes, måtte avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Westman* (I: 256) och den andra inom andra kammaren av herr *Olsson* i Mora (II: 396), däri hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av

Kungl. Maj:ts förslag till organisation av undersökningarna av svenska landsmål, ortnamn och folkminnen att vid landsmålsarkivet i Uppsala på allmänna indragningsstaten beviljades medel till en landsmålsarkivarie i lönegraden B 20 (5,652 kronor) och ett kvinnligt biträde i lönegraden B 6 (2,484 kronor) eller sammanlagt 8,136 kronor;

Ang. undersökningarna av landsmål, ortnamn och folkminnen.

(Forts.)

dels en inom andra kammaren av herr *Sköld* väckt motion (II: 397), däri föreslagits vissa jämkningar i det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Engberg* väckt motion (II: 403), däri — under förutsättning att riksdagen skulle ställa sig avvisande mot de föreliggande positiva förslagen såsom en helhet — hemställdes, att det i Kungl. Maj:ts proposition nr 115 framlagda förslaget måtte bifallas, åtminstone i vad det avsåge uppriktande från och med den 1 juli 1929 av en personlig tjänst i lönegraden B 30 för docenten, filosofie doktorn Gustav Fredrik Jöran Sahlgren såsom föreståndare för undersökningen av svenska ortnamn.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet i anslutning till vad däri anförts hemställt, att riksdagen måtte

I. med bifall härutinnan till den av herrar *Björck* och *Reuterskiöld* väckta motionen (I: 253) avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 115,

II. med anledning härav finna motionerna I: 256, II: 396, II: 397 och II: 403 icke till någon riksdagens åtgärd föranleda,

III. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa förnyad utredning angående organisationen av undersökningarna av svenska landsmål, ortnamn och folkminnen ävensom att på denna utredning grundat förslag om möjligt måtte föreläggas 1930 års riksdag,

IV., med bifall till härutinnan till motionen I: 253, under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1929/1930 anvisa

a) under rubrik E. Universitetet, den medicinska undervisningen m. m.: Lunds universitet till bidrag till utgifter för en stiftelse vid universitetet i Lund för svensk folkminnesforskning ett extra anslag av 9,000 kronor, att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma;

b) under rubrik M. Understöd åt vetenskap, vitterhet och konst till arvode under tiden 1 juli 1929—30 juni 1930 åt ortnamnskommitténs sekreterare med erforderliga biträden ett extra anslag av 8,000 kronor;

c) under sistnämnda rubrik till fortsatt systematisk undersökning av svenska folkmål ett extra reservationsanslag av 28,650 kronor, att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma;

d) under samma rubrik till systematisk undersökning av sydsvenska folkmål ett extra reservationsanslag av 3,500 kronor, att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Nilsson* i *Bonarp*, *Bergqvist*, *Wigforss* och *Winkler*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

I. med anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna II: 397 och II: 403, förstnämnda motion i vad densamma avsåge här föreliggande frågor, samt med avslag å motionerna I: 253, I: 256 och II: 396, utom annat,

a) medgiva, att ledningen av undersökningarna av svenska landsmål och ortnamn finge organiseras i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 15 februari 1929 angivit ävensom vad utskottet i det föregående anförts;

b) medgiva, att för ledningen av och arbetet vid folkmåls- och ortnamnsundersökningarna finge från och med den 1 juli 1929 inrättas följande per-

Ang. undersökningarna av landsmål, ortnamn och folkminnen.

(Forts.)

sonliga tjänster, vilkas innehavare skulle från allmänna indragningsstaten åtnjuta avlöning på nedan angivet sätt enligt bestämmelserna i gällande avlöningsreglemente för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, nämligen:

för docenten, filosofie doktorn Anders Herman Geijer såsom ledare av folkmålsundersökningen, lönegraden B 30,

för docenten, filosofie doktorn Johan Alfred Götlind såsom medarbetare vid folkmålsundersökningen, lönegraden B 26,

för filosofie doktorn Lars Levander såsom medarbetare vid folkmålsundersökningen, lönegraden B 26,

för lektorn, filosofie doktorn Sven Julius Swenning såsom medarbetare vid folkmålsundersökningen och ledare av det sydsvenska undersökningsområdet, lönegraden B 30,

för docenten, filosofie doktorn Gustav Fredrik Jöran Sahlgren såsom ledare av ortnamnsundersökningen, lönegraden B 30;

f) till bestridande av ortnamnsnämndens kostnader för vissa i samband med ortnamnsforskningen stående vetenskapliga arbeten å allmänna indragningsstaten anvisa ett årligt belopp av 4,000 kronor, att utgå under den tid, Sahlgren innehade sin ovan omförmälda personliga befattning;

g) till bestridande av ortnamnsnämndens kostnader för vissa namnregleringsärenden m. m. under åttonde huvudtiteln under rubrik M. Understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m. för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra anslag av 2,500 kronor, att utgå enligt den fördelning och i enlighet med de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna skäl föreskriva.

II. med avslag härutinnan å Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 397

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte, i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som i det föregående angivits, och med övervägande jämväl av de synpunkter, som i motionen II: 397 framhållits, låta verkställa förnyad utredning angående organisationen av undersökningen av svenska folkminnen, ävensom att på denna utredning grundat förslag om möjligt måtte föreläggas 1930 års riksdag;

b) till bidrag till utgifter för en stiftelse vid universitetet i Lund för svensk folkminnesforskning under åttonde huvudtiteln under rubrik E. Universitetet, den medicinska undervisningen m. m.; Lunds universitet för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra anslag av 9,000 kronor, att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma;

2) av herr *Olof Olsson*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr statsrådet **Lindskog**: Herr talman! Jag skall först be att få uttala en viss tillfredsställelse med utskottets utlåtande i vissa avseenden, nämligen däruti, att utskottet tydligen varit fullt ense med mig därutinnan, att den angelägenhet, som det här gäller, har mycket stor betydelse, och att det också är av stor betydelse, att denna fråga skyndsammast får en behandling, som leder till ett resultat. Men däremot vill jag säga, att det för övrigt varit med ett ganska starkt beklagande, som jag genomläst majoritetens uttalande. Man har gjort vissa anmärkningar mot propositionen, men dessa anmärkningar, som gå ut på, att saken bör fullföljas på andra vägar, ha icke åtföljts av några positiva anvisningar om, huru utskottets majoritet tänkt sig, att det bör ske på ett bättre sätt än det Kungl. Maj:t föreslagit. Utskottet säger, att det förefaller utskottet, som om det i vart fall borde göras till föremål för ytterligare prövning, huruvida icke organisationen skulle kunna förenklas. Om man jämför propositionen med det förslag, som förelåg från den kommitté, som avgav utlåtandet år 1923, så skall man finna, att en mycket stor förenkling ägt rum. I de direktiv jag gav till den år 1928 tillsatta kommittén uttalade

jag, att man bör söka åstadkomma största möjliga förenklingar i organisationen. När utskottet icke givit några anvisningar på, huru det tänkt sig att ytterligare förenklingar skola kunna äga rum, så blir det svårt för den departementschef, som skall bereda ärendet till nästa år, att veta på vad sätt förenklingar skola vidtagas.

Vidare säger utskottet, att man bör upptaga frågan om det icke skulle kunna bli billigare. Även detta bör naturligtvis vara en ledande princip, åtminstone har jag försökt så mycket som möjligt att träda in på den vägen att göra det så billigt som möjligt. När utskottet icke säger på vad sätt förbilligandet skall ske, ligger det en ganska stor svårighet i den framtida behandlingen. Vidare står det:

Utskottet vill ingalunda förneka önskvärheten av att befattningarna som ledare av undersökningarna gives en fastare karaktär, så att de för sagda befattningar lämpligaste personerna må finna det fördelaktigt att åtaga sig befattningarna och kvarstå vid desamma, så länge undersökningarna pågå. Av vikt är vidare, att dessa befattningar icke givas sådan karaktär, att de komma att kvarbliva efter den tid — 15 à 20 år — som beräknats för undersökningarnas slutförande.

Konsekvenserna av dessa två synpunkter har för mig varit att placeringen på indragningsstat är väl motiverad och väl grundad. Nu säger utskottet, att det bör företagas en förnyad undersökning om möjligheten att på ett annat sätt än av Kungl. Maj:t föreslagits skapa den önskvärda tryggheten för de erforderliga befattningshavarna. Jag anser, att det hade varit önskvärt, om utskottet hade undersökt på vad sätt man skulle kunna tänka sig detta. För min del har jag, sedan jag noggrant övervägt alla olika möjligheter och gjort denna undersökning, kommit till det resultatet, att ett dylikt arrangemang på indragningsstat är det med det nuvarande läget mest ändamålsenliga och mest motiverade. Vidare säger utskottet, att det jämväl torde till förnyad prövning böra upptaga frågan, huruvida ett så stort antal befattningar, som av Kungl. Maj:t nu föreslagits, är oundgängligen erforderligt. Nog hade det varit lämpligt, om utskottet kunnat säga att den och den befattningshavare, som Kungl. Maj:t föreslagit, synes icke vara behöfvlig. Då riksdagen år 1919 skrev om denna sak och sade, att det vore av vikt att skyndsammast avgöra frågan, menar jag, att det är ganska beklagligt, att man tio år därefter står på den ståndpunkten, att man på nytt vill kasta ut frågan i utredningarnas villande hav. Man vet huru det brukar gå, när man kastar ut frågor till förnyad utredning. Det är tio år sedan som riksdagen skrev och i känslan av det pressande i hela läget begärde den skyndsammast möjliga utredning, och när sedan ett förslag kommer in till riksdagen, så anser det utskott, som behandlat frågan, att man bör undersöka, om icke förenklingar i organisationen kunna göras, och om det icke kan bli billigare. Jag har samvetsgrant sökt att lägga frågan på den bogen, att det skulle bli så enkelt och så billigt som möjligt, utan att därmed den nödiga effektiviteten riskeras. Jag tror, att det skulle vara synnerligen beklagligt, om denna sak skulle ytterligare uppskjutas. Vi befinna oss i en brytningstid i kulturellt avseende. Det försiggår en allmän nivellering, som beror på tidningspressen, på folkskolans och på kommunikationernas inflytande, och detta gör att hela denna gamla allmogekultur, frukten av tusenårigt arbete och möda, håller på att sopas bort. Det försiggår en allmän nivellering, man må beklaga eller gilla det, men det är ett faktum. Icke minst vår generation har ett ganska stort ansvar. Vi böra samla upp de rester, som finnas kvar av denna allmoge- och bygdekultur, vi böra söka göra vad vi kunna för att rädda denna kultur.

Jag har ansett det vara min ofrånkomliga skyldighet att, på sätt jag för min del fann gynnsammast och bäst, lägga fram ett förslag. Jag har öppet sagt,

*Ang. under-
sökningarna
av landsmål,
ortnamn och
folkminnen.*

(Forts.)

Ang. undersökningarna av landsmål, ortnamn och folkminnen.

(Forts.)

att det kan tänkas andra vägar, ehuru jag vid prövningen av frågan funnit, att den väg, som jag här sökt komma fram på, tett sig som den både enklaste och billigaste. Jag skulle därför varit tacksam, om utskottet sagt, icke blott att man bör undersöka, om det ej finnes andra möjligheter att realisera denna sak — ty jag vågar försäkra, att det har jag verkligen sökt utröna — utan också anvisat de vägar, på vilka man enligt utskottets åsikt kunde komma fram. Här föreligger en av fyra medlemmar i utskottet avgiven reservation, vari de verkligen anvisa den utvägen, att man kan skära bort en del, nämligen folkminnesforskningen. För min del är jag fullständigt ense med reservationerna därom, att det är den av dessa tre grenar, vars utforskande det är förenat med den minsta risken att uppskjuta, emedan materialet icke löper fara att förstöras så hastigt som fallet är framför allt i fråga om folkmålen, dialekterna. För min del vill jag därför med tacksamhet acceptera den möjlighet, som reservationen erbjuder, nämligen att för närvarande stanna vid folkmålen och ortnamnen och eventuellt företaga en ny utredning beträffande utforskandet av folkminnen.

Jag vill fördenskill vädja till kammaren att rösta för reservationen.

Herr Svensson, Carl: Herr talman! Jag tror inte det bör förvåna någon, om jag säger, att det här förslaget väckt ganska stora betänkligheter redan på grund av sin omfattning. Det innebär ju i själva verket, att det genom riksdagens beslut skulle uppföras på indragningsstat ett ämbetsverk, som skulle ha till uppgift att leda en verksamhet, vilken i övrigt skulle bekostas av lotterimedel.

Omfattningen av de arbeten, som det är fråga om, framgår kanske bäst av den omständigheten, att vederbörande räknat med att årligen förbruka omkring 350,000 kronor av lotterimedel. Det synes, som sagt, ej vara ägnat att förvåna, om man inför detta ställer sig betänksam och undrar, huruvida det inte skall vara möjligt att i tillräcklig grad tillgodose detta ändamål, om vars betydelse alla visserligen äro ense, inom en något mindre ram än den, som finnes angiven i propositionen. Det är framför allt förslaget, att riksdagen på indragningsstat skulle föra upp befattningar för ett stort antal med detta arbete sysslade personer, som inom utskottet har väckt de största betänkligheterna. Det måste ju ändå anses vara en ganska osedvanlig åtgärd, att riksdagen på detta sätt skulle göra sig till utnämnaire av en rad befattningshavare. Riksdagen kan ju inte ha möjlighet att bedöma, huruvida den vid valet av dessa personer träffar de rätta, huruvida det på varje punkt är ostridigt, att ingen annan med bättre rätt eller kvalifikationer kunde ifrågakomma. Det är framför allt denna form, som vi inom utskottet ansett oss åtminstone för närvarande inte kunna gå med på, utan vi ha, med all sympati för saken i övrigt, hållit före, att Kungl. Maj:t med användning av administrativ sakkunskap borde taga under förnyat övervägande, huruvida det inte finnes andra former för tillgodoseendet av de önskemål det närmast är fråga om — att vid ifrågavarande forskningsarbete binda de krafter, som äro nödvändiga för dess fortsättande — än att uppöra personerna i fråga på indragningsstat. Många sakliga skäl tala för ett dylikt förnyat övervägande, och jag anser inte, trots allt vad som säges om brådskan med att utföra denna uppgift, att det kan innebära någon risk, att man vilar på saken till ett kommande år. Redan nu bedrivs insamlingsarbete i betydande omfattning på bekostnad av lotterimedel och med anslag från riksdagen, och utskottet gör ju framställning om förnyat anslag för nästa budgetår. Jag kan inte inse, att det ligger någon fara i detta ytterligare dröjsmål med den slutliga utformningen av organisationen, och jag tror, att alla parter och alla intressen skulle bli bäst tillgodosedda, om man toge detta i ytterligare övervägande.

Nu är det visserligen sant, som herr statsrådet framhållit, att man från utskottets sida inte kunnat ge några positiva riktlinjer för hur saken lämpligast borde organiseras, men det beror givetvis i viss mån på riksdagstekniska omständigheter, att det inte varit möjligt att ägna detta ärende någon längre tids behandling, liksom det heller inte varit möjligt att i det sammansatta utskottet sitta som en sakkunnigenämnd för att fundera ut nya vägar. Men i alla fall har ju det direktivet givits för den förnyade utredningen, att man bör överväga, huruvida det inte på en eller annan punkt kan göras inskränkningar i organisationen och vidare, att man ännu en gång bör undersöka, om det inte finns någon annan form, än uppförandet av befattningarna på indragningsstat, för tillgodoseende av vad man vill vinna.

Jag vill säga, att om det efter dylikt förnyat övervägande skulle visa sig, att det inte finnes någon annan möjlighet, då kommer ju saken i ett annat läge. Men det framgår inte av den utredning och det förarbete, som är gjort, lika litet som av denna framställning från Kungl. Maj:ts sida, att man gjort någon verklig undersökning, att man ansträngt sig att utröna, huruvida man icke skulle finna någon annan form eller organisation än anlitaandet av indragningsstaten.

Det är dessa skäl, som gjort, att utskottet med en välvillig motivering velat få saken under förnyad utredning, och att den därefter må komma igen — om möjligt redan till nästa år. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Westman: Herr talman! Jag får till att börja med erkänna, att för mig innebar utskottsbetänkandet en missräkning. Jag hade nämligen hopats, att det skulle vara möjligt att få till stånd en lösning av denna fråga redan i år. Det fanns emellertid för mig en ljuspunkt i utskottets utlåtande. Det är utskottets välvilliga motivering och dess hemställan om en skrivelse, vari begäres framläggande av nytt förslag till nästa år. Men herr statsrådets anförande kastade för mig som en mörk slagskugga över situationen.

Herr statsrådet klagade både i början och slutet av sitt anförande över att utskottet inte meddelat honom någon anvisning i positiv riktning, hur denna fråga i framtiden skall lösas. Herr statsrådet yttrade, att det vore svårt för departementschefen att veta, hur han skall göra, och herr statsrådet sade, att frågan nu kastats ut på utredningarnas villande hav.

Det smärtade mig mycket att höra, att herr statsrådet stod så rådvill och ansåg, att allt tankearbete, som han är mäktig i denna sak, redan är utfört av honom. Enligt mitt förmenande bör likväl en departementschef inte ge upp spelet under sådana omständigheter, som nu föreligger. Departementschefen har ju i alla fall fått den anvisningen av utskottet, att den väg, som han här försökt gå, inte är framkomlig. Om man vill dra upp gränserna mellan riksdags- och regeringsmakt efter de linjer, som man varit van att betrakta som de idealiska i detta land, tror jag, att departementschefen bör anse att en sådan anvisning av utskottet får vara vinning nog för honom. Sedan är det hans sak att ta ledningen, att styra farkosten fram över utredningarnas villande hav.

Jag ber att få rikta den vädjan till herr statsrådet, att herr statsrådet måtte övervinna den tillfälliga nedslagenhet, som präglade hans anförande, och med friskt mod gå till förnyat initiativ i denna sak. Frågan ligger mig så varmt om hjärtat sedan många år tillbaka, att jag lägger in en alldeles särskild värme i denna vädjan, och jag tror, att herr statsrådet likväl till slut skall finna, att det i denna riksdag, som ju dock är byggd på demokratiens grund, finnes ett tillräckligt varmt intresse för det folkliga för, att herr statsrådet skall få se, att ett nytt förslag kan föras i hamn.

*Ang. under-
sökningarna
av landsmål,
ortnamn och
folkenämnena.*

(Forts.)

*Ang. under-
sökningarna
av landsmål,
ortnamn och
folkminnen.*

(Forts.)

Som ärendet nu ligger till, herr talman, vet jag mycket väl, att det inte tjänar något till att yrka bifall till reservationen. Det skulle vara att misskänna situationen, det skulle endast innebära, att man ville köra huvudet mot en mur, om man gjorde det. Jag ser mig därför, herr talman, inte i stånd att framställa något yrkande. Jag accepterar det läge, vari saken nu ligger, endast som en utgångspunkt för framtida ansträngningar till frågans lösning.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag blev verkligen besviken över det slut, vartill den föregående talaren kom. Liksom han är jag varmt intresserad av att denna fråga får en lösning, innan det blir för sent. Den utväg, som den föregående talaren anvisade, synes mig dock litet tvivelaktig.

Det var på samma sätt med utskottsordförandens utläggning av texten i utskotts majoritetens utlåtande. Han började med att peka på, att nog borde man kunna få detta arbete utfört för en rimligare kostnad än de omkring 350,000 kronor, som skulle tagas av lotterimedel. Ja men, herr talman, det är ju inte det, det är fråga om i denna debatt, utan här är fråga om en organisation, varigenom denna stora summa, så länge den utgår, skall kunna användas på bästa sätt. Här är fråga om en organisationsutgift för en överskådlig tidrymd, en organisationsutgift av ungefär 17,000 kronor om året. Inte förbinder sig riksdagen för all framtid att använda dessa lotterimedel på detta sätt genom utbyggandet av denna organisation. Den blir ju arbetsför under alla förhållanden, och såvitt jag förstår är det inte något slöseri, som utövas av denna organisation, även om dessa lotterimedel för framtiden inte skulle stå till förfogande. Denna organisation kommer att utföra ett högeligen nyttigt och nödvändigt och brådskande arbete, som inte utan våda kan uppskjutas, den kommer att utföra det i alla fall, ehuru inte effekten kan bli densamma, ifall dessa lotterimedel eventuellt skulle undandragas den. Den stora summa av 342,000 kronor, som utskottsordföranden syftade på, spelar i denna diskussion ingen roll annat än möjligen som ett medel att väcka betänksamhet på en punkt, som inte hör hit.

När utskottsordföranden vidare omnämnde, att alla intressen äro bäst tillgodosedda med detta, så tänkte han tydligen på något intresse, som för mig inte är det väsentliga i detta fall. De intressen, som äro väsentliga, äro de, som vilja rädda vad som räddas kan genom att organisationen göres så effektiv som möjligt.

Vad sedan beträffar den föregående talarens uppmaning till herr statsrådet att genom oförtröttat tankearbete söka finna andra vägar att gå, än den han varit inne på, så är jag mycket ledsen, om herr statsrådets tankearbete endast inriktas i överensstämmelse med det rådet, ty jag kan i motsats till den föregående talaren inte anse, att herr statsrådet varit inne på fullkomligt felaktiga vägar, då han föreslagit uppförande av dessa befattningar på indragningsstat. Riksdagen har gubevars inte varit van vid sådant, men jag kan inte föreställa mig, att riksdagsmännen behöva falla i farstun för att något nytt föreslås i en viss riktning, i fall detta nya kan förnuftigt motiveras. Jag anser, att förnuftet har ett visst övertag över traditionen, hur ärevärdig traditionen än är och hur djupt rotad traditionen än kan vara i lönerementen, utfärdade av kommittéer och verk »för utbetalande av ämbetsmännens löner», som det heter sedan gammalt. Här är fråga om en organisation, där man kan anvisa de bästa männen för utförande av ett brådskande arbete. När utskottsordföranden säger, att det är så högst kuriöst, att riksdagen, som inte besitter den nödiga sakkunskapen, skall ge sig på att utnämna ämbetsmän, torde den anmärkningen i mycket hög grad bortelimineras genom det förhållandet, att det är Kungl. Maj:t, som med den sakkunskap, Kungl. Maj:t förfogar över, pekar på de män

det här är fråga om. Såvitt jag känner, torde det, om inte tillfället nu beaktas att tillförsäkra sig de män, som stå till förfogande och som, såvitt jag vet, äro de för uppgiften lämpligaste, vara svårt att få frågan löst på så tillfredsställande sätt i framtiden.

De anmärkningar, som här gjorts mot reservationen, förefalla mig vara mest, icke av formell, utan formalistisk natur, och ärendet är förvisso av så pass livsviktig art för vår svenska kultur, att man inte bör låta sådana invändningar få avgörande betydelse. Det är mycket möjligt, att de synpunkter beträffande beskärning av organisationen, som utskottsordföranden gjorde sig till talesman för, i någon mån kunna vinna efterföljd på grund av folkminnesforskningens utbrytande. Jag anser visst inte, att folkminnesforskningen kan uppskjutas i högre grad än de andra grenarna, men det blir betydligt lättare att ordna saken, om endast folkminnesforskningen är kvar. Det är då betydligt större utsikt, att den delen löses till nästa riksdag, än om hela frågan på nytt skall tagas upp till utredning.

På grund av vad jag sålunda anfört, herr talman, vågar jag verkligen drista mig att yrka bifall till den av herr Nilsson i Bonarp m. fl. vid utlåandet fogade reservationen.

Herr Alkman: Herr talman! För min del skulle jag inte ha någon verklig betänklighet mot att rösta för reservationen, om inte frågan låge på sätt den ligger just nu. Liksom den föregående talaren blev jag rätt nedstämd över den mycket avvisande hållning ecklesiastikministern intog till tanken på att taga saken under förnyad omprövning. Det förefaller mig dock, som om de betänkligheter, han uttalade mot detta, i någon mån skulle ha kunnat rubbas genom det påpekande, som gjordes av utskottets ärade ordförande, vilken ju i alla händelser rätt väsentligt preciserade de ganska vaga direktiv, som utskottet givit i sin motivering. Och när herr statsrådet i sitt yttrande medgav, att han under ärendets behandling funnit, att flera utvägar, än den han ansett lämpligast för frågans lösning, dock kunde tänkas, så förefaller det mig, som om man till honom skulle kunna rikta en vädjan att, om frågan nu faller, verkligen taga saken under förnyad omprövning.

I fråga om lättheten för en regering att företaga denna förnyade omprövning har jag en uppfattning, som är rätt olika den siste talarens, vilken tycktes anse, att det skulle vara lättare, därest man nu yrkade bifall till reservationen och kunde vinna framgång för ett sådant yrkande. Det förefaller mig dock vara alldeles klart, att om mycket starka betänkligheter finnas gentemot anskaffning av medel till det stora företaget på det sätt, som här är föreslaget, så är det bättre, att man lämnar den frågan alldeles öppen, så att en organisation efter enhetliga linjer, om det också blir andra än de föreslagna, kan vinnas. Jag är inte så övertygad som den siste ärade talaren om att man lättare löser frågan om organiseringen av folkminnesforskningen, ifall man har organiserat de övriga delarna av frågan på det sätt, som reservanterna nu föreslå.

Vad ortnamnsforskningens organisation beträffar, så finnes den ju redan nu och kan därför icke komma att bli lidande. I fråga om de andra grenarna är det inte svårt att ett år i avvaktan upprätthålla verksamheten i den mån det är behöfligt, då man i alla fall har en så pass stark utfästelse, som man fått från utskottet och som man, i fall utskottets hemställan godkännes, även av riksdagen får om att riksdagen skall ställa sig välvilligt och positivt intresserad till en lösning nästa år.

På de skäl, som jag här sökt i allra största korthet utveckla, skall jag instämma i yrkandet om bifall till utskottets förslag, men jag gör det då under den bestämda förutsättningen, att man verkligen har att förvänta ett energiskt

Ang. undersökningarna av landsmät, ortnamn och folkminnen.

(Forts.)

*Ang. under-
sökningarna
av landsmål,
ortnamn och
folkminnen.*

och positivt arbete på att få fram frågan till nästa år, och att de utfästelser, som utskottet föreslår, också på allvar tagas som sådana av kammaren vid ett dylikt besluts fattande.

(Forts.)

Herr statsrådet **Lindskog**: Herr talman! Blott några ord få ora för att bemöta en del yttranden, som förekommit i debatten.

Utskottets ärade ordförande sade, att man på detta sätt skulle få fram ett riktigt ämbetsverk. Jag skulle vilja säga, att det just varit min avsikt att förhindra, att man finge fram ett ämbetsverk, och därför har jag gått fram på den väg, som jag här försökt beträda. Det är klart, att denna utväg är en ganska osedvanlig åtgärd, men det är alldeles så som herr Oscar Olsson nämnde: förhållandet här är ganska osedvanligt och kräver därför osedvanliga åtgärder. Det gäller ju här att tillförsäkra sig medverkan av några få personer, som verkligen nedlagt ett utomordentligt arbete för att åstadkomma just det, som vi alla här äro ense om, att det bör åstadkommas, nämligen räddandet av dessa rester, som vi ha av en sekel- och tusenårgammal kultur och som ännu finnas i folkmål och folkminnen. Men man kan inte av dessa personer begära den uppoffringen, att de alldeles skola bortse från hela sin ålderdoms trygghet. De säga, att de ha offrat hela sin mannaålder åt detta. Flera av dem äro över femtio år. Och man kan inte begära, att de, när de få erbjudande om andra fasta platser, skola säga, att de äro så intresserade av detta, att de bortse från all trygghet. Det är denna tankegång, som legat till grund för hela den kungl. propositionen.

Nu säger utskottets ärade ordförande, att riksdagen inte kan sitta inne med kompetens att bedöma dessa personers kvalifikationer. Det är alldeles riktigt, men dessa tre personer, som jag vid ärendets förberedande behandling tillkallat, ha fungerat just som sakkunniga. Dessa tre personer representera den främsta sakkunskap vårt land äger, och de ha enhälligt förklarat, att det just är de ifrågavarande vetenskapsmännen, som sitta inne med den speciella kompetens, som behövs i det föreliggande fallet. När riksdagen beslutar personliga professurer, har riksdagen heller inte kompetens att kunna bedöma dem, men man har som grundval för bedömandet vissa vitsord av de främsta sakkunniga, och det är just vad som är tillfället också i det här föreliggande fallet. Jag tror man kan säga, att denna osedvanliga åtgärd, som utskottets ärade ordförande med all rätt kallade den, har sin grund i de osedvanliga förhållanden, som här föreligga, och då kan man väl något bortse från den praxis, som annars är gällande.

Herr Westman såg i mitt uttalande den dunkla punkten att jag visade en viss modfällighet inför utskottets förslag, och jag medger gärna att det var en reflex av en viss modfällighet i mitt inre, då jag tänkte på, att jag samvetsgrant sökt avväga alla möjliga vägar, som kunde vara framkomliga, och till slut valt den väg, som tycktes mig förena enkelhet och billighet med effektivitet. Då utskottet nu säger, att vi skola söka göra det ännu enklare och billigare, men inte givit någon anvisning om, vad som skall skäras bort, så kan detta, det medger jag, framkalla en viss modlöshet vid tanken på framtiden, och jag tror nog, att den departementschef, som skall handlägga ärendet, åtminstone om han har den inställning jag haft, inte kan komma till annat resultat än jag gjort beträffande den bästa och effektivaste vägen. Jag vill emellertid ge herr Westman den bestämda försäkran, att om det skulle bli jag, som i fortsättningen kommer att handlägga detta ärende, skall jag utveckla allt tankearbete jag förmår, även om jag däruti inte kan mäta mig med alla medlemmar här i kammaren, för att undersöka om andra vägar äro framkomliga, även om jag är fullt på det klara med, att jag gjort ett verkligt samvetsgrant försök att väga de olika möjligheterna och att det lett till, att jag stannat vid den väg

jag gjort. Men, som sagt, för mig står själva saken som så utomordentligt viktig, att man får bortse från privata meningar och söka nå fram på andra vägar.

Ang. undersökningarna av landsmål, ortnamn och folkminnen.

(Forts.)

Herr Olsson, Olof: Jag har dragit mig, herr talman, för att begära ordet i denna fråga, fastän jag står här med en blank reservation. Vi börja bli trötta litet till mans, och man drager sig därför till och med för att läsa akterna i målet och naturligtvis ändå mera för att upptaga kammarens tid med tal, som kanhända kunna bli rätt långrandiga. Men jag tror, att det kanske ändå — för att ingen som helst osäkerhet om reservantens ställning skall råda — är bäst, att jag säger något och försöker lägga upp saken sådan jag sett den. Den blanka reservation, som avgivits av mig, innebär egentligen ett missnöje. Jag var inte nöjd med utskottets motivering. Jag förfäktade i utskottet enahanda synpunkter, som departementschefen här framfört, nämligen att om man går på avslag på en kungl. proposition och om man vill ha en förnyad utredning och önskar ett nytt förslag, då bör man åtminstone i någon mån ange rent positiva riktlinjer vid sidan om de negativa. Men jag har måst stanna för den kläm, som utskottet har kommit till.

När vi började vårt arbete, trodde jag uppriktigt sagt, att vi skulle kunna komma fram till ett positivt resultat. Jag var visserligen personligen övertygad om att man varken kunde godtaga den kungl. propositionens organisation eller dess ekonomiska beräkningar, men jag tänkte mig ändå, att man skulle kunna åstadkomma något, som skulle kunna träda ut i verkligheten så fort som möjligt, och jag försökte mig själv på att uppgöra ett något enklare positivt förslag. Men arbetet inom utskottet har på grund av en del omständigheter, som denna kammares ledamöter veta om lika väl som jag, blivit hackigt. Ja, man kan säga, att vi aldrig riktigt hunnit genomdiskutera problemet, och man skulle också rent av kunna säga, att utskottets utlåtande är ett av de mera oskyldiga offren för den allmänna sparbankskraschen! Hellre än att gå med på någonting, som jag för min del ansåg orimligt och omöjligt, stannade jag så för detta uppskovsyrkande, och jag ansåg mig kunna göra det av två skäl. Först och främst av det skälet, som utskottets ordförande redan anfört, nämligen att de olika traditionsinstitutionerna för närvarande ha medel till sitt förfogande. Sedan 1926 ha de av lotterimedel fått i runt tal ungefär en halv miljon kronor. Det andra skälet var, att man på grund av den erfarenhet, som otvivelaktigt kommer att kunna dragas av det arbete, som redan pågår, skulle erhålla möjlighet att få en smula ledning för framtiden. Det skulle ju kunna hända, att man på grund av den erfarenheten skulle kunna bättre fixera den summa, som årligen behöves, och kanhända också få veta någonting om den möjliga takten. Men när ärendet en gång kommer tillbaka till riksdagen, menar jag, att det måste komma i en annan form än den, som Kungl. Maj:t föreslagit vid årets riksdag.

Kungl. Maj:ts förslag innebär i korthet, som visserligen nämnt är men som kanhända bör påpekas ännu en gång, uppförande av sju namngivna personer på allmän indragningsstat samt en årlig insamlingskostnad på en tredjedels miljon kronor under en följd av år, en följd som man inte ser något slut på. De direkta kostnaderna för staten skulle gå till ungefär 81,000 kronor om året, och då ser man bort ifrån dyrtidstilläggen, som ju också måste utgå. Nu har departementschefen här sagt detsamma, som han sagt i propositionen, att det kanhända kan tänkas andra vägar att gå, men att den väg, som han här har slagit in på, är den mest praktiska och ekonomiskt sett den minst betungande. Det är på dessa båda punkter jag har en avvikande mening, och på det sättet kan jag också ange ett par negativa riktlinjer.

Ty vad är det man vill? Jo, säger departementschefen, man vill rädda

Ang. undersökningarna av landsmål, ortnamn och folkminnen.

(Forts.)

vad som räddas kan av den gamla allmogekulturen. Det har skett oerhörda försummelse i den delen, och nu skall man försöka ta igen litet av det försummade. Hur skall då detta ske? Jo, genom ett energiskt insamlingsarbete — ett arbete, som naturligtvis eller på grund av sakens natur måste bli av mycket kort varaktighet. Man talar om 15 à 20 år. Det är ju de gamla människorna, som bära traditionerna, och de gamla människorna dö väl också. Vi ha säkerligen inga 15 à 20 år att dra på. Jag vet mycket väl, att man säger, att det räcker inte med det där insamlandet; man måste också ha en vetenskaplig bearbetning. Jag har varit synnerligen angelägen att söka riktigt få reda på relationen mellan insamling och vetenskapligt bearbetande. Jag frågade ett par av de sista sakkunniga i saken, och man svarade mig att ingen annan vetenskaplig bearbetning skulle äga rum än den, som var nödvändig för insamlingen. Vetenskapsmännen ha, sade man, ingen annan betydelse för detta arbete än den, de kunna ha för insamlingen. Jag menar, att då är det väl synnerligen opraktiskt att sätta alla dessa människor på allmän indragningsstat som ju gäller livstiden. Att man behöver en stor stab, det är naturligt av det skälet, att nu måste man ta ett krafttag. Men att för ett arbete på rätt kort sikt sätta hela staben på allmän indragningsstat — en sådan åtgärd kan inte betecknas som ett praktiskt uppslag.

Härtill kommer en annan sak, nämligen den att ett par tre av de omnämnda personerna i den kungl. propositionen tilldelas en roll, som egentligen inte har med denna sak att skaffa. Den, som läser propositionen, blir tämligen snart klar på att två av dessa personer ska i stor omfattning sysselsättas med ordboksarbete, och det kan sättas i fråga, om inte en tredje också skall sysselsättas med sådant ordboksarbete. Jag medger, att detta är ett arbete, som nog är synnerligen värdefullt, och som, det är riktigt att staten lämnar bidrag till. Men det är en sak för sig, som ligger alldeles utanför och som inte bör få smugglas in i det här ärendet.

Departementschefen säger vidare och har sagt det vid upprepade tillfällen, att detta är det mest ekonomiska förslag, som han kan tänka sig. Om man nu ville vara högtidlig, så skulle man säga, att det är ägnat att förvåna, att departementschefen själv inte kommer ihåg, vad som står i den kungl. propositionen. Enligt denna proposition fanns det en kommitté — de så kallade folkminnessakkunniga — som 1923 framlade sitt förslag. De tänkte sig tre stycken ledare för insamlingsarbetet, men ingen av dessa ledare taxerade de högre än till 8,000 kronor om året, och då det gällde vissa vetenskapliga medarbetare, stannade de vid en summa av 6,000 kronor pr år. Det framställdes visserligen åtskilliga anmärkningar mot deras förslag, men dessa anmärkningar gällde framför allt organisationen, som man på sina håll betraktade som en överorganisation — gentemot arvodena såg jag aldrig några allvarliga invändningar göras. Ja, ännu så sent som 1927 gingo en del av traditionsinstitutionerna in till Konungen med en hemställan om anslag för att kunna bedriva ungefär enahanda arbete som det, som man nu föreslår anslag till. I denna framställning föreslog man visserligen ett arvode på 12,000 kronor om året åt en av ledarna — en honnör, som jag för min del finner förståelig — men de andra taxerade man inte högre än till 8,000 kronor om året.

Vad jag med detta har velat säga är någonting, som mynnar ut i följande konklusioner. För det egentliga insamlingsarbetet behöver man inte folk på den allmänna indragningsstaten, och för det egentliga insamlingsarbetet behöver man heller inte arvoden av den storlek, som Kungl. Maj:t här har föreslagit. Och om jag skulle ge ett kort omdöme om den kungl. propositionens förslag, så skulle det bli, att det verkar inte så lite fantastiskt detta förslag med fyra hela och tre halva professorer på den allmänna indragningsstaten och något mer än en tredjedels miljon kronor årligen i expenser. Jag

tror för min del att det är riktigt, att detta förslag går i stöpsleven, och att det kommer tillbaka en gång i en form, som är litet mera värdslig.

Ang. undersökningarna av landsmål, ortnamn och folkminnen.

(Forts.)

Herr **Almqvist**: Herr talman! Det förefaller mig, som om det i denna frågas nuvarande läge icke finns skäl att ingå på närmare debatt om innehållet i den kungl. propositionen. Men med anledning av de pessimistiska uttalanden, som här gjorts av vissa talare beträffande frågans framtid, ber jag för min del få säga både herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet och andra talare, som varit inne på samma linje, att det icke torde förefinnas anledning att se så mörkt på denna angelägenhets lösning i en nära framtid, som vederbörande gjort. Man måste komma ihåg, att denna fråga om folkminnesvårdens ordnande är av gammalt datum, att den varit föremål för många och långa överväganden, och att den resulterat i förslag om åtgärder, som komma att medföra rätt avsevärda konsekvenser i kostnadshänseende. Men därjämte bör man också taga i beaktande, att det är första gången, som förslaget om organisation av folkminnesvården på ett mera ingående sätt varit underkastat riksdagens prövning, och att man därvid, alltså första gången irågan behandlats av ett riksdagsutskott, vunnit ett positivt resultat, som enligt min mening bådär gott för den framtida lösningen av detta spörsmål. Utskottet erkänner nämligen utan omsvep, att ärendet omfattar en för vår kultur synnerligen viktig angelägenhet, som snarast möjligt bör lösas, — det hemställer ju för övrigt, att utredning och förslag, därest så blir möjligt, skall framläggas redan vid kommande riksdag. Jag betraktar detta som ett positivt resultat av synnerligen stort värde. Att riksdagens majoritet sedan inte kan — och det kan inte jag heller — biträda det förslag till organisation av denna folkminnesvård och de kostnadsberäkningar, som framlagts av Kungl. Maj:t i propositionen är en sak för sig. Det har nämligen icke visats, att frågan icke skulle kunna lösas på ett billigare och smidigare sätt, och jag är övertygad om, att även herr statsrådet, då han i en framtid ånyo tager hand om ärendet, finner en möjlighet att framlägga ett förslag, som kan åtminstone i huvudsak tillfredsställa både honom och de övriga personer, som beträffande behovet och nyttan av ett lämpligt ordnande av ifrågavarande undersökningar hysa i huvudsak samma uppfattning som herr statsrådet.

Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Lindskog**: Blott ett par ord! Det är endast i två avseenden, som jag skulle i anledning av den förda debatten vilja göra några påpekanden.

Det ena gäller lotterimedlen. Det verkar nästan så, som om man här hade den uppfattningen, att Kungl. Maj:t hade framlagt ett förslag om att fixera lotterimedlen till denna summa av 342,000 kronor. Så är ju icke fallet, utan det är blott och bart de sakkunniga, som uttalat sig för detta. Jag föreställer mig, att om man skulle bedriva arbetet i den omfattning, de sakkunniga tänkt sig, skulle detta anslag behövas av lotterimedel. Redan nu utgå mycket betydande lotterimedel för samma ändamål, och det är ju klart, att det finge för varje år provas, hur stora belopp man behövde för ändamålet. Det kunde ju alltid ske de inskränkningar, som för varje år syntes lämpliga.

Vidare har man talat om de orimligt höga löner, som dessa befattningshavare skulle få. Men förhållandet är ju, att vi här ha ett fåtal högt kvalificerade personer, med verkligt hög vetenskaplig utbildning. Åtminstone flera av dessa personer ha, som jag nämnde, möjlighet att övergå till andra levnadsbanor, där de kunna få relativt högt avlönade platser med fast anställning. Jag menar, att då går det inte praktiskt lika bra ihop att säga till dem: Om

Ang. undersökningarna av landsmål, ortnamn och folkminnen.

(Forts.)

ni stanna kvar, skall ni få en lön, som är betydligt under dessa förmåner! Jag vill blott och bart ge kammaren den upplysningen, att en av de personer, som här äro föreslagna som ledare i propositionen, är fullt säker om att nästa år erhålla ordinarie professur vid ett statsuniversitet. Han har förklarat för mig, att han av intresse för saken går med på en dylik anställning, som den föreslagna, men som ger honom över 1,000 kronor mindre i årlig inkomst än han skulle få, om han får denna säkra ordinarie professur. Han gör det av intresse för frågan. Men jag menar att då så är, kan man inte gå alltför långt under de förmåner som de eljest skulle kunna få, och man kan inte heller säga, att det är orimligt, att dessa befattningshavare få så stora arvoden. Jag håller före, att man får laga efter lägligheten, och då man har det faktiska läget, har jag inte kunnat komma till annat resultat än jag gjort.

Herr Olsson, Olof: Det där talet, herr talman, att dessa personer skulle kunna gå över till andra levnadsbanor, och på grund därav inte längre komma att stå till förfogande, det skulle väl kunna gälla just den mannen ensamt, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nu omnämnde. Men jag vill säga att på den punkten kan man ha en annan mening än den, som departementschefen förfäktar och som reservanterna gjort sig till målsmän för, då de förmena, att folkminnesundersökningarna kan man taga ut, då man däremot under alla omständigheter bör taga upp ortnamnsundersökningen. Ty är det någon gren av alla dessa, som kan skiljas ut och stå över till en annan gång, så inte är det folkminnena, i vilken gren det har blivit gjort minst hitintills, utan då är det just — ortnamnen.

Herr Svensson, Carl: Herr talman! Med anledning av herr statsrådets sista yttrande om lotterimedlen, vill jag påpeka, att det har nog inte undgått oss i utskottet, att propositionen här i vad den avser anslag av lotterimedel, inte innefattar något fixerande av en bestämd summa utan att det belopp, som däri omnämnes, eller dessa 342,000 kronor, utgör sammanlagda beloppet av de äskanden, som för ögonblicket föreligga från vederbörande sakkunniginstitutioner. Men det är klart, att detta belopp skulle komma att få stor betydelse, därest Kungl. Maj:ts förslag nu skulle vinna riksdagens bifall. Jag föreställer mig, att den siffran, beloppet representerar, då skulle komma att anses vara ett incitament till antagandet att detta är just det belopp, som behövs, och det bleve då inte lätt för regeringarna i framtiden, att efter ett sådant beslut från riksdagen motsätta sig de krav på andel i lotterimedel, som man här bygger på under förutsättning av ett bifall till den organisation av ledningen för detta arbete, som innefattas i Kungl. Maj:ts förslag.

Jag skulle också på grund av detta till vad jag förut sagt vilja tillägga, att det vore önskvärt, att när efter förnyad utredning denna fråga återkommer till riksdagen, man också ville försöka att åtminstone approximativt göra en uppskattning av vad det hela kommer att kosta och således angiva inte bara de kostnader, som skola uttagas på statsbudgeten, utan även vad man väntar få av lotterimedel för denna sak.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nilsson i Bonarp m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Trygger* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad sammansatta stats- och bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nilsson i Bonarp m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. inrättande av Svenska bostadskreditkassan m. m.

I en till riksdagen avlåten, den 15 mars 1929 dagtecknad proposition, nr 214, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar,

dels och besluta, att från riksgäldskontoret skulle till Svenska bostadskreditkassan såsom dess grundfond överlämnas svenska statens fyra och en halv procent obligationer, uppsägbara från innehavarens sida, till ett nominellt belopp av 30,000,000 kronor med rätt för kassan att enligt bestämmelserna i förordningen förfoga över obligationerna.

Till utskottets behandling hade vidare hänvisats följande i anledning av nämnda proposition nr 214 inom riksdagen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 286 av herrar *Linder* och *Öhman*,

nr 289 av herr *Larson*, *Edward*, och herr *Fehr* samt

nr 291 av herr *Möller*;

inom andra kammaren:

nr 437 av herr *Prytz* (lika lydande med förut omförmälda motion I:289) samt

nr 442 av herrar *Hage* och *Larsson* i Göteborg (lika lydande med förut omförmälda motion I:291).

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

1:o) att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas;

2:o) att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och, i den mån denna därtill gäve anledning, förslag i huvudsaklig överensstämmelse med de synpunkter, som i utlåtandet anförts; samt

Ang.
inrättande av
Svenska bo-
stadskredit-
kassan m. m.

(Forts.)

3:o) att förevarande motioner I: 286, I: 289, I: 291, II: 437 och II: 442, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *C. E. Svensson, Gustafsson* i Stensholm, *Lindley, Dalberg, Bäcklund, Lovén* och *Höglund* i Göteborg, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte

A) med förklarande, att Kungl. Maj:ts i förevarande proposition nr 214 framlagda förslag till förordning om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, samt med avslag å motionerna I: 286, I: 289, I: 291, II: 437 och II: 442, för sin del antaga i reservationen infört förslag till förordning i ämnet;

B) besluta, att från riksgäldskontoret skulle till Svenska bostadskreditkassan såsom dess grundfond överlämnas svenska statens fyra och en halv procent obligationer, uppsägbara från innehavarens sida, till ett nominellt belopp av 30,000,000 kronor med rätt för kassan att enligt bestämmelserna i förordningen förfoga över obligationerna.

Herr **Svensson, Carl**: Herr talman, mina herrar! Det är mig en stor tillfredsställelse och glädje att i dag kunna sluta upp vid herr finansministerns sida och i huvudsak kunna yrka bifall till en kungl. proposition, som förberetts av finansministern. Vi reser vanter dela den uppfattning, som herr statsrådet gjort sig till tolk för i sitt anförande till statsrådsprotokollet om behovet av åtgärder för ordnandet av bostadskrediten på de områden, det här gäller. Det synes mig, som om sedan denna proposition skrevs, åtskilliga händelser inträffat, som ge ytterligare stöd åt den uppfattningen att det finnes ett område inom bostadskrediten, som verkligen behöver saneras, ett område, där det under nuvarande förhållanden finns plats för en hel del olika manipulationer. Jag tänker då närmast på de företeelser, man kunnat iakttaga, som bestå i gemensamma strävanden från taxeringsnämnder och ägare av bostadshus att trissa upp taxeringsvärdena alltför högt för att därigenom få ett kreditunderlag, vilket på annat sätt inte skulle kunna erhållas. Reser vanterna dela också herr finansministerns mening om det lämpligaste sättet för denna frågas ordnande, alltså genom en sådan organisation, som av honom föreslås, en bostadskreditkassa med bostadskreditföreningar som kreditgivande organ. Det är endast på en punkt som vi reser vanter för vår del ansett oss böra föreslå en jämkning i den kungl. propositionen och detta gäller storleken av den tvungna fondbildningen i Kreditkassan och i vederbörande bostadskreditföreningar, därvid enligt vårt förmenande det kungl. förslaget ställer större anspråk på fondbildningen än som kan vara nödigt eller till och med rimligt. Men frånsatt denna obetydliga ändring äro vi beredda att rösta för detta kungl. förslag, och för min del anhåller jag därför att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr **Abrahamsson**: Herr talman! Jag tillhör i detta ärende utskottsminoriteten och denna har inte kunnat biträda Kungl. Maj:ts förslag, om inrättande av en bostadskreditkassa och att ställa 30 miljoner kronor i obligationer till Kungl. Maj:ts förfogande som grundfond åt kassan.

Utskottsminoriteten har dock icke velat förneka, att det kan finnas behov av en dylik låneinstitution men har ansett, att innan man så starkt som här ifrågasättes, direkt engagerar staten i ett sådant företag, bör man undersöka möjligheten av att anordna en sådan lånerörelse utan direkt medverkan av

staten. Utskottet har inhämtat, att det knappast finns något land, där man inrättat en kreditkassa, i vilken staten har engagerat sig utom i Finland, där man gått in för en sådan anordning. Utskottet har därför hemställt om en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om förnyad utredning och eventuellt om prövning, huruvida en lånekassa kan anordnas i enlighet med av mig nu nämnda riktlinjer. Utskottet anför i detta avseende i sin motivering följande: »Enligt utskottets mening bör den förnyade utredning, som synes påkallad, även innefatta en närmare undersökning av möjligheterna att genom lokala organisationer eller företag utan direkta understöd från det allmänna tillgodose det kreditbehov, som yppar sig. En sådan undersökning torde även böra innefatta en utredning, huruvida sådana initiativ skulle kunna underlättas eller befrämjas av det allmänna genom åtgärder av annat slag än fondtillskott.»

Vad sedan angår det nu föreliggande förslaget, så framgår av departementschefens redogörelse i propositionen, att den föreslagna kassan skulle lämna lån till större hyreshus åt såväl enskilda personer som kooperativa sammanslutningar som ägare ävensom till smärre för egna hem avsedda lägenheter. Lånen skulle avse såväl primär- som sekundärkredit. Det kan verkligen under sådana förhållanden befaras, att ägarna av de större bostadshusen skulle komma att utnyttja framför allt sin sekundärkredit i kassan i största möjliga utsträckning och till största möjliga belopp, och det måste därför, såsom utskottet anför i sin motivering »väcka betänkligheter, att statens kredit sålunda komme att i stor utsträckning anlitas för stödjande av en kreditgivning mot väsentligen sekundära säkerheter. En sådan verksamhet innebär nämligen utan tvivel betydande riskmoment, vilka bliva större i samma mån som långivningen — vilket enligt förslaget skulle bliva fallet — avser olikartade grupper av kreditobjekt samt utsträcker över hela landet och därmed blir svår att överblicka för den centrala ledningen.»

En av de sakkunniga, nämligen statens egnahemsinspektör, kanslirådet Mannerfelt, har uttalat, att han befarar, att den föreslagna kreditanstalten skall komma att i huvudsak gagna det större bostadsbygget i de större städerna och i mycket ringa grad bostadsbygget för egna hem i landsorten. Han uttalar nämligen i ett särskilt yttrande inom kommittén följande, som jag ber att få citera: »Statsmakternas uppfattning om vikten att framför allt ordna kreditgivningen för sådana bostadsföretag, som bereda den boende äganderätt eller annan stadigvarande rätt till sin bostad», säger han. »är enligt min mening starkt motiverad. Det är av stor samhällelig betydelse, att ökat antal familjer bo i egna hem i trädgårdstäder runt de större samhällena och ej hopträngas i städernas hyreshus. Egnahemsbyggandet har också under senare tid spelat en väsentlig roll inom städernas och liknande samhällens byggnadsverksamhet. Inom allt vidare kretsar växer intresset att genom sparsamhet och arbete bilda egna hem. Helt visst har denna form av bostadsproduktion framtiden för sig och kommer att alltmera utvecklas. Emellertid kämpar dylik bostadsproduktion med svårigheter för erhållande av kredit.»

Ifrån dessa utgångspunkter fortsätter han:

»Enligt min mening tillgodoser emellertid sakkunnigemajoritetens förslag icke tillräckligt förenämnda grundläggande synpunkt i vad avser bostadsegnahem. Förslaget har i stället huvudsakligen knutits till ordnandet av sekundärkrediten för städernas hyreshus, ty de föreslagna anordningarna torde i främsta rummet tillgodose denna del av bostadskrediten. Det största felet med majoritetens förslag är, enligt min mening, att man hopfört alla olika här ifrågavarande kreditobjekt i en och samma långivningsform. Detta torde komma att i praktiken missgynna egnahemskrediten, varjämte sammanblandningen även i övrigt synes mindre lämplig.» Han tillägger vidare:

Ang.
inrättande av
Svenska bo-
stadskredit-
kassan m. m.

(Forts.)

Ang.
inrättande av
Svenska bo-
stadskredit-
kassan m. m.
(Forts.)

»Vid den föreslagna inteckningsorganisationens start torde ägare av nu befintliga hyreshus sannolikt komma att i ganska stor omfattning utbyta hos andra kreditgivare innehavda sekundärlån mot lån hos inteckningsföreningarna, vilka därför redan från början torde komma att domineras av städernas större fastighetsägare. För övrigt ligger det i sakens natur, att en viss intresseemotståndning städse finnes mellan å ena sidan hyreshusägarna, vilka givetvis önska, att större delen av städernas befolkning bor i förhyrda hus, samt å andra sidan egnahemsägarna. De senare komma att inom föreningarna bliva den genom intresseemotståndningen lidande parten, när de redan från starten torde komma i minoritet samt på grund av lägre lånebelopp, lägre röstsiffror, spridd bosättning m. m. komma att få förhållandevis ringa inflytande på inteckningsorganisationens skötsel även i framtiden.»

Härefter anför han som slutledning av vad han yttrat:

»Som ovan anförts kan det ej vara lämpligt att utan vidare i samma kreditanstalt hopblanda så olika krediter som å ena sidan lån mot botteninteckning i egnahem och vissa andra fastigheter samt å andra sidan lån mot andra inteckning i hyreshus. Emellertid är det ej håller önskvärt, att två från varandra helt skilda kreditanstalter nyskapas.» Därför anser han, att »den bästa lösningen av frågan torde vara, att ny kreditanstalt bildas, vilken dock bör — — — uppdelas i två skilda grenar», en anordning, som han sedan närmare utvecklade.

Det kan vara värt att beakta, om man är sinnad att gå in för ett bifall till utskottets förslag, att man tager hänsyn till de synpunkter, som statens egnahemsinspektör anført och som jag anser böra särskilt uppmärksammas. Man måste nämligen ge herr Mannerfelt rätt i påståendet, att ett sammanförande av så olika krediter, som det här rör sig om, kan vara förenat med större risk för den mindre låntagaren än som kan vara nödigt och att detta dessutom kan komma att medföra högre ränta för honom. Såväl bankdirektör Lagercrantz, som också varit ledamot av nämnda kommitté, som kanslirådet Mannerfelt uttala i särskilda yttranden inom kommittén, att kassans huvudsakliga uppgift komme med den föreslagna anordningen att bli tillhandahållande av bättre sekundärkredit för större bostadshus i städerna, och även herr finansministern har i viss mån givit uttryck åt samma tankegång i den kungl. propositionen. Denna sekundärkredit skulle i form av lån från kassan kunna lämnas till 75 procent av vederbörande fastighets värderingsvärde. Med nuvarande höga byggnadskostnader och fastighetsvärden, vilka båda måste anses vara på toppunkten, kan jag för min del inte finna annat än att det är förenat med risk — i varje fall är det på långt när inte riskfritt — att till så höga belåningsvärden utlämna lån. Jag åberopar i det avseendet, att man inrättat en liknande bostadshypotekskassa i Finland, och jag tillåter mig omnämna, hur man där reglerat utlåningen. Denna kassa inrättades år 1927, och finska riksdagen beslöt därvid att ställa 100 miljoner mark till förfogande som grundfond åt kassan. Men denna kassa får inte lämna ut lån till högre belopp än som motsvarar 55 procent av vederbörande fastighets värderingsvärde, då det är amorteringslån och 45 procent då det är stående lån, alltså en betydligt lägre hypotiseringsprocent än som här föreslås.

Herr talman! Jag skall inte längre upptaga kammarens tid. Men då jag för min del måste ställa mig mycket betänksam inför det föreliggande förslaget, att riksdagen nu skulle ställa 30 miljoner kronor till förfogande som grundfond för den ifrågasatta kreditanstalten, ber jag att få yrka avslag å den kungl. propositionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Wohlin**: Herr talman, mina herrar! Det förvånar mig ingalunda, att man inom bankoutskottet hyst betänkligheter mot inrättandet

av den kreditkassa, varom här är tal. Sådana betänkligheter ha även hysts vid ärendets beredning både av chefen för socialdepartementet och av mig, och det har varit efter flera månaders överväganden, som vi till sist stannat vid att framlägga detta förslag för riksdagen.

Vad angår den första invändningen, som utskottet har gjort mot förslaget, nämligen att bostadskommissionens utredningar äro föråldrade och att några nyare utredningar rörande den sekundära fastighetskrediten icke föreligga, har den omständigheten själfvallet också uppmärksamrats av mig. Emellertid vill jag härvid erinra därom, att stora, dyrbara och mångåriga statistiska utredningar icke alltid behöva vara det grundläggande materialet för en frågas lösning. Visserligen har icke på senare åren en bostadskommissionens äldre utredning motsvarande ny utredning blivit verkställd, men ofta är det fakta, som tala mera än statistik och utredningar, och fakta visa otvivelaktigt, att den sekundära krediten särskilt för egnahemmare i städernas räjonger, i municipalsamhällen och stationssamhällen, i industrisamhällen och andra sådana bebyggelseorter verkligen är illa ordnad. Det har varit så många deputationer från skilda delar av landet, som uppvaktat mig och chefen för socialdepartementet i detta ärende, och det har av dessa deputationer andragits så många talande skäl till förmån för behovet av en nyordning på detta område, att det varit ganska svårt att ställa sig avvisande mot sådana vederhäftigt framförda erinringar.

Det förhållandet att det finns många tusental, måhända tiotusental av egnahemsbyggare i detta land visar, att vi för närvarande undergå en omvandlingsprocess i riktning mot högre bostadsstandard och att allt bredare lager av befolkningen sätta värde på och också förmå förvärva sig bättre bostäder än tidigare, och det torde vara skäl för statsmakterna att icke lämna ur räkningen de ekonomiska förutsättningarna för denna stora rörelse för en förbättrad bostadsstandard. Att bristen på en ordnad sekundärkredit är en verkligt stor olägenhet för denna verksamhet är ett faktum. Det har andragits talrika fall, då vederbörande egnahemsbyggare för att få en sådan sekundärkredit måst vända sig till allehanda privata långivande institutioner och fått för sekundärlån betala oskäligt höga räntesatser, ja, understundom räntesatser, som närma sig en sådan abnorm höjd, att man skulle kunna om dem använda ett ord, som knappast är lämpligt att här uttala. Jag tror att de svårigheter, med vilka man här arbetar, äro betydande, och jag tror att den omständigheten, att en vidlyftig statistik icke för andra gången förebragts rörande dessa förhållanden, får tillmätas en underordnad vikt, jämfört med vad det levande livet ger vid handen.

Den andra huvudinvändning, som nu göres mot det framlagda förslaget, är att detta förslag innebär en sammankoppling av skilda kreditbehov, nämligen dels egnahemmarnas kreditbehov — som är både primär- och sekundärkredit — dels det sekundära kreditbehovet för vanliga hyreshus i städerna och dels slutligen de kooperativa byggenas sekundära kreditbehov. Man har i utskottsbetänkandet som en anmärkning mot förslaget anført, att denna sammankoppling inte skulle vara lämplig, och man har uttalat sig, åtminstone indirekt, till förmån för en reservant inom kommittén, som önskade en sammankoppling av kreditverksamheten för egnahemmen inom städernas räjonger, d. v. s. bostadsegnahemmen, med vanliga jordbruksfastigheter, i vad det gällde dessas sekundärkredit. Ja, även denna fråga har ingående övervägts, men jag har kommit till det resultatet, att just denna sammankoppling innebär en styrka för den kreditkassa, det här gäller, ty därigenom fördelas underlaget för denna kassa på ett större antal kategorier av fastigheter, och skulle det vara så, att någon fastighetskris hotar på det ena området, så tryggas kassans ställning genom att den har sin verksamhet utsträckt till andra om-

Ang.
inrättande av
Svenska bo-
stadskredit-
kassan m. m.

(Forts.)

Ang.
inrättande av
Svenska bo-
stadskredit-
kassan m. m.

(Forts.)

råden och vice versa. Jnst detta bredare underlag för kassan är sålunda snarare en styrka än en svaghet i det förslag som föreligger.

Än vidare har det anmärkts mot förslaget, att det icke i tillräcklig grad skulle tillgodose de kooperativa byggenas kreditbehov. Jag får då — om någon skulle fästa större avseende vid denna invändning — påpeka, att det icke minst varit de kooperativa byggenas företrädare, som varit angelägna att få denna kassa till stånd, samt att frågan rörande tertiärkrediten för dessa byggen liksom för andra byggen får lösas särskilt och icke i sammanhang med denna kassa.

Än vidare säges det i utskottsbetänkandet, att man kan vänta en fastighetskris, som kan medföra att denna kassas sekundärkrediter komma att vila på osäker grund. Ja, huruvida en fastighetskris är att vänta eller ej, därom råda mycket delade meningar. Många hålla före, att den stora byggnadsverksamheten i Stockholm kan komma att efterföljas av en sådan fastighetskris av viss omfattning. I senaste numret av tidningen Affärsvärlden finner jag emellertid en motsatt uppfattning utvecklad. Därom må förhålla sig hur som helst, någon allmän fastighetskris, sträckande sig över hela Sveriges land och omfattande de tiotusentals egnahem och fastigheter, som här äro i fråga, tror jag knappast man behöver befara. Och framför allt kommer det naturligtvis i detta fall an på det sätt, på vilket ifrågavarande kassa kommer att skötas, det sätt, på vilket värderingarna av respektive fastigheter kommer att ske, samt de regulativ och korrektiv mot missbruk och mot en öoverlagd politik från kassans sida, som i förslaget finnas införda. Då kan jag icke annat än understryka, vad kammarens ledamöter redan torde ha funnit, att förslaget, sådant det utgick från kommittén, blivit under behandlingen i departementet i icke oväsentliga delar omarbetat, och omarbetat i sådan riktning, att säkrare garantier komma att skapas för kassans verksamhet i framtiden. Sålunda har bland annat grundfonden utökats från tidigare föreslagna 20 miljoner till 30 miljoner kronor, vilket ju uppenbarligen innebär en styrka för kassan vid dess start och under den första tiden av dess tillvaro. Ytterligare har den bestämmelsen införts, att den sammanlagda stocken av kassans utelöpande obligationer icke får uppgå till mer än 10 gånger grundfonden, en bestämmelse, som saknades i kommitténs förslag, men som självfallet är ägnat att åstadkomma en större säkerhet för att kassans verksamhet icke sväller ut över alla kontrollerbara gränser. Än vidare har föreslagits, att Kungl. Maj:t skall i styrelsen för kassan tillsätta icke allenast ordförande, som kommittén föreslagit, utan jämväl en annan person, om vilket det i lagen står att han skall vara förtrogen med frågor, som röra fastighetsbelåning. Utöver detta tillkommer vidare — och det är kanske den viktigaste ändring, som här föreslås — bestämmelserna om reservfonden. Reservfonden tillkommer genom bidrag från de olika bostadsföreningarna och bestämmelserna därom äro i det kungl. förslaget så utformade, att en förening skall årligen under tio år erlagga ett belopp, motsvarande viss procent av vederbörande bostadskreditförenings ursprungliga lånebelopp. »Sådant bidrag må» — heter det — »efter bestämmande av kassans styrelse, minskas eller upphöra att utgå, då reservfonden överstiger fem procent av kassans skulder.» Det betyder alltså, att vid en omsättning av obligationer på omkring 300 miljoner kronor reservfonden kan uppgå till 15 miljoner. Läger man dessa 15 miljoner till de 30 miljonerna i grundfonden, så har man vid en utelöpande obligationsstock av 300 miljoner en säkerhet för kassan på icke mindre än 45 miljoner kronor. Ett sådant relations-tal finns nog icke i någon bank och veterligt icke heller i någon kreditkassa i landet. Men det har tillkommit just med hänsyn till att denna kassa i så stor utsträckning och företrädesvis skall ge sekundärlån.

Slutligen får jag ytterligare påpeka de bestämmelser om bostadskreditför-

eningarnas styrelse, som införts i det ursprungliga kommittéförslaget, där det också skall sitta en person, som äger erfarenhet beträffande rörelse för fastighetsbeläning, och där vidare stadgas regler för reservfonden i dessa bostadskreditföreningar, som böra så långt möjligt trygga dessas verksamhet.

Ser man alltså sammanlagt på de olika ändringar, som Kungl. Maj:t företagit i kommittéförslaget, så finner man, att dessa äro av sådan natur, att de äro ägnade att inge en relativt stark tilltro till denna kassas fortbestånd i framtiden. Den oro, som man hyst inom utskottet, att kassan under en fastighetskris skall råka ut för svårigheter och förluster, som icke kunna förutses, denna oro är nog icke alldeles obefogad men man har nog därvid icke tagit tillräcklig hänsyn till de omständigheter, som jag nu påpekat, med avseende å de i författningen införda korrektiven och garantierna.

Till sist får jag på tal om detta ämne erinra om att det hos många — åtminstone inom det konservativa lägret i riksdagen — varit ett önskemål, att de s. k. bostadslånen, som utgå ur statens rusdrycksmedelsfond, måtte avvecklas samt att statens byggnadsbyrå, som ju egentligen är en kristidsinrättning, likaledes med tiden måtte upphöra. Det förslag, som nu föreligger, utgår från förutsättningen, att en sådan avveckling av byggnadsbyrån och de statliga bostadslånen skall äga rum inom en ganska närliggande tidpunkt. Men går man icke in för denna kassa, så kommer man i fortsättningen att få behålla både statens byggnadsbyrå och de statliga bostadslånen. Till kammarrens lantmän får jag göra den erinran, att jordbruket så till vida skulle vinna på inrättandet av en sådan kassa som den förevarande, att den betydande del av egnahemslånen, som för närvarande reserveras för bostadsändamål, i fortsättningen helt och hållet komme att gå till skapande och tryggande av jordbruksfastigheter. Sålunda skulle jordbrukarna i det avseendet ha en direkt fördel av inrättandet av en sådan kassa som den nu föreslagna.

Emellertid är det ju så, att detta förslag avstyrkts av en övertygande s. k. borgerlig majoritet i bankoutsittet, och det är väl sannolikt, förmodar jag, att förslaget vid sådant förhållande kommer att avslås. Den utredningsskrivelse, som är föreslagen, är, för att tala fullt öppet, ingenting annat än en vänlig motivering för att uppskjuta hela frågan på en obestämd framtid, ja, för att överhuvud taget aldrig få se ett förslag av denna natur återigen på riksdagens bord. Kammarrens har alltså nu att avgöra, om den överhuvud taget vill gå in för att tillgodose ett så ytterst viktigt behov för tiotusentals människor som deras arbete för att skaffa sig bättre bostäder, eller om den vill låta det basa som hittills med den kristidsanordning, som vi för närvarande ha, och för en så lång framtid, som vi kunna överskåda, kasta ett förslag av denna natur för beständigt i sjön.

Herr **Möller**: Herr talman! Det framgår av en motion, som är undertecknad av mig, att det enligt min mening kan riktas ganska många anmärkningar mot det förslag till ordnande av denna fråga, som Kungl. Maj:t förelagt riksdagen. Jag skall nu inte upprepa dessa anmärkningar i annan mån än genom att påpeka, att jag bl. a. ansett, att för de kooperativa husbyggarna skulle belåningsgränsen kunna höjas från 75 till 80 procent. Vidare har jag ansett det vara önskvärt, att när en bostadskreditkassa inrättas, det också blir möjligt att av den erhålla lån för s. k. tomträttshus. Tomträttsinstitutet är ju ett institut, som praktiskt taget ingen annanstans i vårt land har kunnat utvecklas än i Stockholm, därför att man här har en ordentlig tomträttskassa. Enligt min uppfattning är den ur samhällssynpunkt en synnerligen lämplig inrättning, speciellt för egnahemsbyggare. Men vidare har jag haft den uppfattningen, som kanske ej ligger så klart uttryckt i motionen, att då det gäller de verkliga egnahemmen, så borde man ej i fråga om villkoren för lån för

*Ang.
inrättande av
Svenska bo-
stadskredit-
kassan m. m.
(Forts.)*

Ang.
invrättande av
Svenska bo-
stadskredit-
kassan m. m.

(Forts.)

dem skilja på bostadslägenheter och s. k. egnahemslägenheter förenade med jordbruk. Det skulle ju bli betydligt dyrare för stadsbornas egnahem än för landsbornas efter detta förslag.

Men alla dessa invändningar, som jag för min del har haft anledning att göra, ha dock ej hindrat, att jag uti det läge, vari saken nu ligger, anser mig kunna tillstyrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen, i hopp att man så småningom skall komma fram till förbättringar. När den nuvarande regeringen framlade detta ärende så var det ju mitt hopp, att ärendet skulle ligga väl till uti riksdagen, ty även om man från socialdemokratiskt håll icke är nöjd med förslaget, så kunde man ju bortse från detta, när man dock kunde påräkna ett mycket starkt intresse för, att denna fråga bleve ordnad. Och man väntade sig, att regeringen skulle från åtminstone sitt eget parti erhålla något stöd. Hur stort detta stöd blir vet man ju ingenting om. I bankoutskottet är det endast en ledamot av högern, som har tecknat på reservationen.

För min del anser jag, att det är av allra största vikt för vår bostadsfråga över huvud, att sekundärkrediten ordnas. Varje människa, som känner till dessa förhållanden, vet, att det är mycket svårt att erhålla ordentliga banklån, framför allt för de små fastigheterna, för de s. k. egnahemsfastigheterna. Bankerna vilja ej syssla med vad de tycka vara rent plotter, och det gör, att dessa små egnahemsbyggare i kreditavseende befinna sig i ett synnerligen ogynnsamt läge. Jag undrar ändå om ej kammarens ledamöter samt och synnerligen borde kunna erkänna, att den socialt bästa formen för bostadsbygge är egnahemsbygge. Det egna hemmet skapar en alldeles speciell mentalitet, som i regel verkar så, att egnahemsbyggaren blir en synnerligen sparsam och omtänksam medborgare. Erfarenheten har visat, att — om man naturligtvis bortser från de fall, då kalkylen varit alldeles felaktig — en egnahemsbyggare lägger ned nästan hela sitt livs intresse på att kunna hålla det egna hem, som han har byggt. Jag vågar påstå, att dessa medborgare äro för samhället en social tillgång av så stort värde, att det ej är mer än rimligt, att samhället uppmuntrar just denna form av bostadsbyggande. Det sker inte nu på annat sätt än genom byggnadsbyrån. Nu är det klart, att även de, som tycka, att byggnadsbyrån har fört en ganska god bostadspolitik, stödd av riksdag och regering, veta, att denna form för statens delaktighet i bostadsfrågans lösning kommer att en vacker dag avlösas. Om nu detta förslag faller så hoppas jag, att byggnadsbyråns verksamhet skall komma att fortsätta, men klart är, att denna speciellt för kristiden skapade form för statsunderstöd för bostadsverksamhet i alla fall ej kommer att fortsätta under någon längre tid framåt, och man har ju dock nu så gott som riksdag för riksdag minskat de belopp, med vilka lån genom byggnadsbyrån blivit utlämnade. För min del skulle jag mycket starkt beklaga, om det skulle visa sig, att socialdemokraterna praktiskt taget stå ensamma om att nu vilja taga ett verkligt steg till lösningen av frågan om sekundärkrediten.

Med dessa ord tillåter jag mig yrka bifall till reservationen.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag har under en lång följd av år varit medlem av en av huvudstadens nämnder, som har sysslat med bostadsfrågan, och har således ej kunnat undgå att få en ganska god erfarenhet på det område, som det nu rör sig om — i varje händelse så vitt det rör huvudstaden. Jag måste då förvåna mig över, att utskottet kan draga i tvivelsmål behovet av ett kraftigt handtag i kreditfrågan. Vi ha alldeles klart för oss, att behovet är ofantligt stort, och för många befolkningslager är det skriande. Vidare förvånar jag mig över, att utskottet hyser farhågor för sekundärkrediten. Det är dock inom alla partier i huvudstaden den stora och brännande frågan, ty det förstå vi allesammans, att sekundärkrediten för närvarande är

bostadsfrågans a och o, och att då rygga tillbaka för en sådan grundläggande sak, som utskottet gjort, det är för oss oförklarligt. Det är påtagligt, att utskisseringen av den skrivelse, som utskottet tillät sig, är, såsom finansministern riktigt angav, endast ett maskerat avslag. Vad i fridens namn skall utredas i det avseende, som utskottet så lösligt framkastat med underlåtande att fördjupa sig i de grundläggande problemen?

Det finnes således, herr talman, ingen annan utväg än att rösta för reservationen, men även reservationen är byggd på Kungl. Maj:ts förslag, och Kungl. Maj:ts förslag är i allt väsentligt byggt på sakkunnigas förslag, och mot dessa sakkunnigas förslag kunna verkligen högst betydande farhågor, för att inte säga positiva invändningar göras gällande. Det är således ingen möjlighet att göra sig en föreställning om verkningarna av den invecklade apparat, som föreslås för det ifrågavarande ändamålet.

Sakkunniga hava emellertid endast velat organisera lån till färdiga byggnader. De ha lämnat behovet av byggnadskreditiv å sido och hänvisat bostadssökandena att skaffa sig dylika kreditivlån bäst de kunna, exempelvis genom kredit hos leverantörer av byggnadsmaterialier. Ett sådant förbiseende av det viktigaste av allt, nämligen att hjälpa de bostadssökande till lån på rimliga villkor i själva föret i portgången, inger icke förtroende för att de bostadssökandes övriga rimliga krav blivit i förslaget övervägda och tillgodosedda på sätt som vederbör. En av Stockholms tomträttskassas huvudsakligaste uppgifter har just varit att skaffa byggnadskreditiv, innan lånet kom, men det lämnas här totalt åsido. Det visar, vilket bräckligt och förfuskat förslag detta är i en grundläggande punkt — totalt förfuskat!

Förslaget föranleder också den reflexionen, att fortfarande endast personer, som förfoga över ett visst mått av egna tillgångar, kunna påräkna en hjälpande hand. Detta förhållande understrykes än mer av, att sekundärkrediten nu fått en påbyggnad, kallad tertiärkredit. Den förra är således definitivt avskuren från att ställa i utsikt något stöd för den mera obemedlade kategorien av bostadssökande. Och tertiärkrediten, som i stället skulle komma med någon förhoppning, lämnas av de sakkunniga och även i detta förslag vind för våg. Snart få vi väl höra talas om kvartärkredit och kvintärkredit, bara det går att komma ifrån den verkliga, den reella handräckningen till dem, som bäst behöva ett handtag!

Den rika erfarenheten från huvudstaden visar vidare, att ett tomträttsinstitut, väl organiserat, erbjuder lika god säkerhet som den gammalmodiga äganderätten, vars brister ofta erbjuda större risker. Sakkunniga synas icke ha på något sätt gjort sig möda att närmare undersöka denna sak eller taga del av huvudstadens utredningar i frågan. De ha utan vidare lagt sin obekantskap med tomträtten till grund för sitt underkännande av tomträtten såsom ett värdigt kreditunderlag. Tomträtten är dock instiftad av statsmakten för att bereda en kommun tillfälle att behålla äganderätten till sin egen mark vid bostadsupplåtelser och på samma gång gagna tomträttsshavarna minst lika mycket som köpare av tomt med äganderätt. Ett sådant förbiseende av denna sociala fråga, som sakkunniga gjort sig skyldiga till, ådagalägger ytterligare, att ett allsidigt och socialt intresse icke varit tillräckligt representerat bland sakkunniga. Just här behövs statsmakternas medverkan för att övervinna fördomarna.

Det vanskliga i förslaget visar sig slutligen i all synnerhet däruti, att det allmänna icke tillförsäkrar vederbörliga bostadssökande någon rätt till lån, såsom fallet är med Stockholms stads tomträttskassa. Bostadssökande bli helt beroende av möjligheterna att åstadkomma enskilda sammanslutningar för ändamålet i de respektive orterna. Detta ställer sig säkerligen icke så lätt. Den invecklade apparaten och de egna utgifterna för densamma måste avskräcka.

*Ang.
inrättande av
Svenska bo-
stadskredit-
kassan m. m.*

(Forts.)

Ang.
inrättande av
Svenska bo-
stadskredit-
kassan m. m.

(Forts.)

Solidariskt ansvar för andras försummelser tilltalar med fog ej heller den stora allmänheten. Dessa risker, enligt olika länders erfarenhet föga överhängande, borde åtminstone övertagas av det allmänna.

Hela planen i förslaget verkar bemödande att komma ifrån effektiv hjälp, som anses icke kunna åstadkommas. Erfarenheten får väl visa, i vad mån dessa farhågor komma att besannas. Det gäller dock nu, då nytt förslag ej kan för tillfället förväntas, att söka framdriva största möjliga antal förbättringar i förslaget i syfte att bringa hjälplösa bostadssökande snabb och verksam handräckning. Utskottet har i det avseendet sökt åstadkomma en sådan förbättring, men alla andra förbättringar i de sakkunnigas förslag ha icke blivit iakttagna.

Jag får, herr talman, om det blir omröstning, rösta bifall till reservationen såsom ett uttryck för ett tröstlöst bidrag åt dem, som inte genom detta förslag nu få någon värdefull handräckning.

Herr Larson, Edward: Herr talman! Såväl i utskottets betänkande som i den diskussion, som här förts, har det riktats grava anmärkningar mot den föreliggande propositionen, och en av de gravaste anmärkningarna, om jag så får uttrycka mig, är den, att propositionen grundar sig på en undersökning, som är så gammal som sedan 1912. Den är alltså nu 17 år gammal. Såsom socialstyrelsen påpekat — se propositionen sid 40 — hava »de mellanliggande årens omvälvningar på det ekonomiska och sociala området, vilka, efter vad av styrelsen verkställda undersökningar utvisa, i hög grad påverkat bostadsstandard och hyresnivå, haft en rätt väsentlig betydelse även för bostadskreditväsendets vidkommande». Följande siffror rörande utvecklingen av vissa av de mera betydande kreditgivarnas inteckningsbelåning 1912 och 1927 bekräfta tydligt denna socialstyrelsens förmodan. Stadshypotekskassans utlåning var 1912 142 miljoner kronor, 1927 hade den stigit till 490 miljoner. Inteckningsbolagens utlåning var 1912 231 miljoner, 1927 hade den stigit till 268. Affärsbankerna inklusive riksbanken hade 1912 597 miljoner, men 1927 hade summan stigit till 1,361 miljoner kronor. Sparbankerna hade 1912 en belåning av 559 miljoner, men denna summa hade 1927 stigit till 1,510 miljoner. Postsparbankens utlåning 1912 var 1.8 miljoner, och den hade 1927 stigit till 62 miljoner. Försäkringsanstalterna hade 1912 244 miljoner, och denna siffra hade 1927 stigit till 524 miljoner. Det gör tillsammans år 1912 1,774.8 miljoner mot en summa av 4,215 miljoner 1927. Långivningen från statens egnahemslånefond, bostadslånefonden och pensionsförsäkringsfonden har för tiden 1912—1927 beräknats till omkring 180 milj. kr. De nu meddelade siffrorna göra tydligt, hur väsentligt förhållandena på bostadskreditmarknaden förändrats sedan 1912.

Socialstyrelsen har vidare anmärkt, hurusom hela den viktiga kategori av kreditgivare, som utgöres av privatpersoner, lämnades helt å sido vid 1912 års undersökning. Styrelsen påpekar, att en kompletterande undersökning rörande denna del av kreditgivningen skulle vara av särskild betydelse för belysande av det nuvarande läget på bostadskreditmarknaden i vårt land samt framhåller, att den kan verkställas genom lämpliga stickprov och därför varken blir dyrbar eller tidsödande. »Ett dylikt konkret upplysningsmaterial» — säger styrelsen — »låt vara av mera begränsad omfattning, skulle otvivelaktigt haft sin stora betydelse vid sidan av bostadskreditsakkunnigas mera allmänt hållna utredning angående behovet av egnahemskredit, av kredit för kooperativa bostadsföretag och av sekundärkredit för bostadsändamål i allmänhet, när det gäller att bedöma den vanskliga frågan, huruvida och i vad mån det nuvarande läget kan anses påkalla, att det allmänna bör ikläda sig ansvaret för skapandet av en organisation för tillgodoseende av ett visst kreditbehov, som nog medför rätt så stora risker.»

Hypotekskreditväsendet i Sverige bereder i själva verket för närvarande låntagarna billigare lån, än som det är möjligt erhålla i något annat land i världen. Vad beträffar de större städerna erhållas med lätthet s. k. kassalån upp till 50 å 60 % upp till två tredjedelar av taxerings- resp. värderingsvärdet till en ränta av 5 % och på perioder av 10—15—20 år. I den mån dylika lån av långivande institut lämnas på viss tids uppsägning, äro de undantagslöst att betrakta såsom fasta lån med rörlig ränta, i det att uppsägning icke sker av lån, för vilka ränta behörigen erlägges. Sekundärlån lämnas upp till 70 % av värdet av inteckningsbolagen, av vissa försäkringsbolag och andra anstalter till en räntefot av $5\frac{1}{2}$ %. Även dessa lån, som i regel äro ställda på uppsägning, äro i själva verket att betrakta som fasta lån i den mening, som nyss angavs.

Högre liggande sekundärlån, upp till c:a 80 % av värdet, stundom högre, förmedlas i stor omfattning genom bankerna, mäklare etc. till en räntefot av $5\frac{3}{4}$ % för de bäst belägna lånen, 6 % för högre liggande, i särskilda fall till ännu något högre ränta. Kreditgivarna äro härvidlag väsentligen privatpersoner men även stundom föreningar, stiftelser o. dyl. Vissa brandförsäkringsbolag lämna lån mot ganska högt liggande inteckningar i de fastigheter, vilka de försäkra. Även de lån, varom här är fråga, bindas stundom på längre tid, t. ex. tre till fem år.

Räntevillkoren äro för närvarande i Sverige väsentligt bättre än i Finland och Norge och även gynnsammare än i Danmark med dess utvecklade hypoteksväsende. De rådande förhållandena i Tyskland föranleda naturligtvis ofantligt mycket högre räntor. Även i Frankrike äro inteckningslån fortfarande synnerligen dyra; så begär landets främsta hypoteksinrättning, Crédit Foncier de France, för lån mot första inteckning en ränta av 8.2 %. I England taga de bäst organiserade Building Societies för lån från botten upp till c:a 75 % 6 till $6\frac{3}{4}$ % + 1 % för de tre första åren. Även i Schweiz äro inteckningslånen dyrare än i Sverige. I Amerika råda liknande förhållanden som i England.

I intet annat land i världen finns, såvitt känt, någon sekundärkreditinrättning av här föreslagen art, försedd med statlig grundfond. I de flesta kulturländer, därav, såvitt bekant, alla de stora, är den permanenta kreditgivningen på detta område såväl i fråga om primär- som beträffande sekundärkrediten helt hänvisad till de privata anstalterna. Nu är det ju så, att vi i Sverige ha dels en allmän hypoteksförening för landsbygden och dels Stockholms stads hypotekskassa för städer och stadsliknande samhällen. Den allmänna hypoteksföreningens utlåning rör sig omkring 375 miljoner, medan däremot stadshypotekskassans, som ej är mer än omkring 21 år gammal, har en utlåning av 510 miljoner. Och därav har Stockholm över hälften, eller 268 miljoner, vilka belöpa på Stockholms stads hypoteksförening. Och ändå är folkmängden i Stockholm ej på långt när i proportion till övriga landets städer; den är ej mer än $\frac{1}{4}$ av övriga städers folkmängd.

Därest man nu skrede till att väsentligen för städernas del inrätta en statsunderstödd sekundärhypotekskassa skapade man för dessa en institution, som vore utan motsvarighet på landsbygden. Det betydande faktiska övertag, som städerna redan äga i förhållande till landsbygden med avseende å förmåga att draga till sig det tillgängliga kapitalet, skulle därigenom i avsevärd grad skärpas.

Då man erinrar sig lantbrukets omisskännliga svårigheter, bland vilka en är den alltjämt sig vidgande klyfta, som uppstått mellan lönerna för jordbrukets och industriens arbetare och som torde vara större i Sverige än i något annat europeiskt land, frågar man sig, om icke en åtgärd måste väcka betänkligheter, varigenom det allmänna på ett nytt och betydelsefullt sätt skulle ingripa för att med stöd av statens kredit öka stadssamhällenas förmåga att draga till

Ang.
inrättande av
Svenska bo-
stadskredit-
kassan m. m.
(Forts.)

Ang.
inrättande av
Svenska bo-
stadskredit-
kassan m. m.
(Forts.)

sig landets kapital. Att denna åtgärd vederligen saknar motsvarighet i något annat land i världen torde icke vara ägnat att minska dessa betänkligheter.

Belysande för de risker, som äro förknippade med sekundärkreditrörelse äro vissa uppgifter, som lämnats i Stockholms länsstyrelses yttrande över bostadskreditsakkunnigas förslag. Länsstyrelsen meddelar, att under tiden 1 juli 1927—30 juni 1928 genom länsstyrelsens försorg exekutivt försålts 91 bebyggda fastigheter inom städer och stadsliknande samhällen, av vilka fastigheter 89 inropats av inteckningshavare. I icke mindre än 11 av dessa fall understeg inroparens belåning 50 % av det genom auktionsförrättarens försorg fastställda saluvärdet, som ju bestämmes efter särskild uppskattning och i allmänhet läser hålla sig vid eller under taxeringsvärdet. Och i 18 andra fall hade belåningsgränsen gått vid 75 % av detta saluvärde.

I samband med sparbankskraschen hava nya illustrationer lämnats till dylik kreditgivnings faror. Sålunda inropades å exekutiv auktion den 29 april Mälarhöjdsvillan nr 52 i kvarteret Chauffören, vilken var taxerad till 18,600 kronor och brandförsäkrad för 21,800 kronor, för allenast 8,000 kronor. Den 4 maj inropades likaledes exekutivt den jämväl å Mälarhöjden belägna villan nr 29 i kvarteret Grundläggaren, taxeringsvärderad till 23,000 kronor, för omkring 10,800 kronor.

Det är sannerligen avskräckande exempel, som man här konstaterar, och när man här ställer sig tvivlande till att vi gå emot en fastighetskris, så är det väl ändå ett faktum, att det ekonomiska livet liksom mycket annat går i vågor, förr eller senare kommer med största sannolikhet en kris, och skulle man nu genom att gå fram på den väg, som här är föreslagen, lämna ut intill 300 miljoner kronor till att hjälpa upp sekundärkrediten, så är det ej omöjligt, att detta för det första skulle bidra till en kris, och för det andra göra mera skada än nytta. Ty det är nog ganska antagligt, att skulle vi möta denna kris, som jag nu räknar med, att vi förr eller senare måste möta, få vi nog räkna med att en avsevärd del av vad, som kan vara utlånat, till huvudsaklig del är tillspillo-givet.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Gustafsson, Karl: Herr talman, mina herrar! Jag skall ej vid denna sena timma taga herrarnas tid alltför mycket i anspråk, men då jag är antecknad som reservant vid detta utskottsbetänkande så ber jag att få säga ett par ord.

Då jag ensam bland de borgerliga inom utskottet anslutit mig till reservanternas förslag, d. v. s. anslutit mig till den kungl. propositionen, så har jag gjort det av det skäl, att enligt den erfarenhet jag gjort under mitt liv, det förslag, som här föreligger, är ett steg i rätt riktning. Den senaste ärade talaren framförde visserligen tungt vägande betänkligheter, och han har ju för oss framdragit en hel del siffror från statistiken, men för mig verka dessa siffror icke övertygande och i alla händelser icke alldeles tillämpliga på detta förhållande. Det är ju så, att denna bostadskreditkassa, såvitt jag förstår situationen rätt och såvitt jag kan fatta innebörden av densamma, i stort sett är en kopia av och uppgjord på samma grunder som de gamla hypoteksföreningarnas statuter. Det har befunnits under årens lopp, att dessa statuter och deras verkningar, ledningarna och deras arbete inom de olika hypoteksföreningarna ha varit av den beskaffenhet, att de lånt till gagn för riket och dess svenska inbyggare. Jag har under årens lopp sett, huru t. ex. våra yngre stadssamhällen vuxit upp. Jag har varit i nära kontakt med dessa samhällens inbyggare, och jag vet, att om en sådan här — jag må säga hjälp till självhjälp, som denna kassa egentligen innebär — hade varit tillfinnandes, så har det mån-

gen gång varit mycket lättare för de enskilda medlemmarna inom dessa samhällen och inom andra tätt bebyggda befolkningssamhällen att kunna åstadkomma sitt eget hem och kunna uppbygga en gård, som kan vara till gagn för dem hela deras liv. Vi få väl inte göra, som den senaste ärade talaren tycktes låta framskina, motsätta oss ett sådant här förslag därför, att det ytterligare skulle vidga klyftan mellan stad och land. Nej, jag menar, att även om detta nu i första hand tillgodoser stadsbefolkningen och den del av befolkningen, som har sysselsättning inom industrien, så skola vi från lantmannahåll ej ställa oss avvisande mot, att de skola kunna få det litet lättare att kunna åstadkomma ett eget hem.

Då jag började mitt anförande med de orden, att jag ej skulle bli långvarig, skall jag nu endast påpeka, att styrelserna för denna kassa komma att bli tillsatta delvis av Kungl. Maj:ts, delvis av riksgäldskontoret, och statuterna i övrigt äro sådana, att staten här lägger upp en fond, som skall ligga som säkerhet för dessa lån, och sedan skola läntagarna själva ha ett personligt ansvar till så stor del, som deras lån innebär. Och jag får härom säga, att det är en sund och god grund, som kassan bygger på. Sedan få vi ju se vad framtiden bär i sitt sköte, men bli de statuter antagna, som här äro föreslagna, så är det min övertygelse, att det blir uteslutande till gagn, och för den skull, herr talman, yrkar jag bifall till Kungl. Maj:ts proposition och reservationen.

Herr Hammarskjöld, Hjalmar: Herr talman! Jag skulle egentligen kunna inskränka mig till att instämma med den siste ärade talaren, men jag vill dock även för egen räkning säga några ord. Jag har i olika egenskaper haft tillfälle att avgiva utlåtanden i denna fråga. De utlåtanden, som jag varit med om från länsstyrelsen och i konungariket Sveriges hypotekskassa, i dem har jag framfört vissa erinringar. Dessa erinringar ha blivit i den framlagda propositionen i det väsentliga iakttagna, och jag saknar därför anledning till annat än att yrka bifall till vad som kommer den kungl. propositionen närmast, nämligen reservationen. De senare inträffade tilldragelserna ha ej rubbat denna min ställning. Jag finner alltså fortfarande, att här föreligger ett legitimt kreditbehov, och när det föreligger ett sådant, måste det anses vara av allmänt intresse, att man skapar betryggande former för tillgodoseendet av detta behov. I annat fall löper man den risken, att detta behov kommer att tillgodoses med anlåtande av utvägar, som icke äro önskvärda.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Fehr: Herr talman! Om jag skulle i korthet säga, varför jag ej kan vara med på reservationen utan måste motsätta mig förslaget, så skulle jag vilja säga, att jag då följer den gamla regeln, att när man bygger ett hus, skall man ej börja med takstolarna. Så länge inte primärkrediten är ordnad för egnahemsbehovet, skall man ej tro, att man kan bygga en stor och ståtlig byggnad, som är ägnad att klara både primär- och sekundärkredit på en gång. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet berättade om en del upp- vaktningar, där det framförts önsknings och bekymmer i fråga om de svenska kreditförhållandena beträffande de egna hemmen. Jag är inte riktigt säker på, att herr statsrådet, om jag vördsamt får säga det, rätt uppfattat dessa önsknings. Jag tror, att vad som främst var det stora önskemålet härvidlag var, att åtminstone få primärkrediten ordnad. Det är visst och sant, att det föreligger ett utomordentligt behov för närvarande av en ordning för primärkrediten inom egnahemsområdet i de stora städernas närhet. Den, som är nog olycklig att hava belånat en fastighet för högt, d. v. s. att hava byggt

Ang.
inrättande av
Svenska bo-
stadskredit-
kassan m. m.

(Forts.)

med en för ringa kontant insats, och sedan ej lyckas klara annuiteterna, har utomordentligt svårt att få något lån på annat håll, ens från botten. Det verkliga behovet ligger alltså i en primärkredits anordnande för egnahemmen, men jag tror, att just dessa egnahemsfrågor för närvarande, särskilt i Stockholms närhet, hava genomgått en så svår febersjukdom, så att man ej kan våga hoppas, att en helbrägdagörelse skall kunna ske omedelbart över hela linjen. Det sades här av en föregående ärad talare, att denna nya inrättning skulle bli en kopia av stadshypotekskassan och andra vederhäftiga inrättningar. Det är nog tyvärr så, att den nya institutionen skulle sakna det, som i alla fall är det allra mest utmärkande för stadshypotekskassan, nämligen den absoluta säkerheten. Jag blev verkligen litet rädd, när jag hörde herr statsrådet och chefen för finansdepartementet tala om den stora garanti, 45 miljoner kronor, som skulle finnas för ett utelöpande obligationsbelopp av 300 miljoner. Han nämnde, att det finnes banker och andra kreditinrättningar, som ej ha en så stor säkerhet. Det där beloppet på 45 miljoner består av de 30 miljonerna plus 15, som skulle utgöra en reservfond. Men det torde gå långsamt med denna reservfond. Det kommer ej mer än 3 miljoner på 10 år. Det dröjer alltså ganska länge, innan man kommer upp till de 15 miljonerna. När vidare andra låneinrättningar ha en garanti, så är dock deras första garanti den, att lånen äro hypotiserade mot säkerheter inom en ganska låg procent av fastighetsvärdet. Om man säger, att det här blir en belåning till 75 % av värdet medan denna procentsats på andra håll genomsnittligt är 50, så blir det här genast en marginal på 100 miljoner, som faller bort. Man får i den jämförelsen gottskriva de övriga institutionerna en extra säkerhetsmarginal i förhållande till denna kassa av icke mindre än en tredjedel.

Det blir väl här så, att de dåliga riskerna komma att draga ned de goda, och därigenom komma villkoren för de goda krediterna, alltså för bottenin-teckningar i egnahem, att bli dyrare än de behöfve vara, därför att de skola dela med sig till de högst liggande säkerheterna. Jag kan inte se annat, än att inrättningen därigenom skulle bli haltande. Den skulle ge sekundärkrediter mot dåliga säkerheter och primärkrediter, mot goda säkerheter. Det är inte riktigt samma kasus beträffande de olika objekten.

Utskottets ärade ordförande sade, att det efter propositionens avgivande hade inträffat en del händelser av vikt för denna fråga. Jag tror också, att en del händelser, som inträffat därefter, äro ägnade att belysa vådorna av att alltför hastigt gå fram på detta område. Det visade sig ju, att det var ganska svårt att i Falun bedöma, hur mycket en fastighet på Lidingö kunde vara värd. Det gick det allmänna ombudets ögon förbi, det gick revisorernas och andras ögon förbi, men jag tror, att det kan vara lika svårt att sitta i Stockholm och bedöma värdet av en fastighet i Tomelilla. Den noggranna prövning av varje särskild fastighet, som är den oundgängliga grundvalen för en sund kreditgivning på detta område, kan inte, tror jag, med fördel utföras i en central anstalt.

Herr Möller yttrade några varma ord om egnahemsbildandets betydelse för den sociala utvecklingen. Jag skulle vilja gå ännu längre än han och säga, att egnahemsbyggandet under de senare årtiondena varit av revolutionerande betydelse för vår sociala utveckling och detta i bästa mening. Så har varit fallet just därför att det dock i stort sett har byggt på självhjälpen, men detta beror ju på, att man har arbetat för att få ned lånen. Jag tror inte, att det är någon god hjälp att locka människor att sätta sig i stora skulder, som de sedan kanske inte kunna betala. Den där fascinerande möjligheten att få lån upp till en hög procent av värdet kan alltför lättvindigt locka personer att bli egnahemsbyggare i den tron, att de redan äro mogna för att ge sig in på företaget. Det skulle kanske för dem själva ha varit bättre att vänta något,

och hur det är, kan nog en sund social utveckling till sist inte baseras annat än på sunda ekonomiska principer.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I herr Fehrs yttrande instämde herrar *Pettersson, August Johansson* och *Kobb*.

Herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Då jag även tagit del i beredningen av detta ärende, vill jag för min del vid detta tillfälle endast betyga, att jag, såsom ju självklart är, delar finansministerns i propositionen uttryckta uppfattning, att det verkligen har visat sig föreligga ett starkt behov av att få bättre ordnade förhållanden på det område, propositionen avser, och detta gäller enligt min uppfattning både bostadsegnahemmen och sekundärkrediten för byggnader i städerna. Vad bostadsegnahemmen angår, säger nu herr Fehr, att man först skall ordna primärkrediten, så kan man sedan taga upp frågan om sekundärkrediten. Jag tror dock, att det är riktigt, såsom det också framhållits i propositionen och i reservationen, att de kreditbehov, det där gäller att tillgodose, äro för små i de individuella fallen, för att man skulle gå in för en dylik uppdelning, när man lika väl kan ordna detta genom en enhetlig kredit. Någon särskild anledning att då tänka sig ett uppdelande i två etapper kan, såvitt jag förstår, icke anses föreligga.

Vad sedan sekundärkrediten angår, torde det väl vara allmänt erkänt, att förhållandena på detta område icke för närvarande äro tillfredsställande. I stort sett få vi väl säga, att det är för dyra krediter, man får, när det gäller att tillgodose det sekundära lånebehovet, och det är ofta så, att man därvid har att göra med olämpliga kreditgivare, dit jag också räknar — det inträffar ganska ofta — när krediterna i stor utsträckning lämnas av leverantörer. Jag anser nämligen inte detta vara ett förhållande, som i längden bör uppmuntras.

Utskottet säger nu, att det ligger ett väsentligt riskmoment i, att man sammanför olikartade grupper av kreditobjekt i samma kassa. Detta har självfallet varit föremål för ingående övervägande, och jag kan också gärna säga, att man hyst en viss tvekan, om det var lämpligt att handla på detta sätt, men något riskmoment häri har man dock knappast kunnat se, utan tvärtom har man tyckt sig finna en fördel, enär man ansett, att under lokala krisförhållanden det självfallet ligger en styrka i, att man sammanför i samma kassa kreditobjekt av olika typer, och vid den rådplägning, som ägde rum med sakkunniga, när det gällde att bedöma, hur dessa obligationer skulle komma att upptagas på marknaden, så framhölls däriifrån också, att den omständigheten, att man sammanfört dessa olika kreditobjekt i samma kassa, icke kunde anses vara en svaghet utan kanske snarare en styrka. Därmed torde utskottets invändning om detta riskmoment i det sammanhanget vara på ett tillfredsställande sätt bemött.

Nu har man vidare sagt, att det är sekundärkrediterna, som här komma att bli dominerande. Ja, det är möjligt, att det blir så, i varje fall blir det nog så, att det blir lättare att där få användning för krediterna, men jag skulle på den punkten vilja säga, att med den goda ledning, som man räknar med att dessa kassor skola få, skall man också kunna räkna med, att det iakttages en försiktig avvägning vid disponerandet av krediter för olika ändamål och att det ses till, att verkligen alla lokala behov tillfredsställas, där de behöva tillfredsställas, men där en övermättnad på marknaden föreligger, får man självfallet vara återhållsam.

Mot herr Fehrs invändning, att en centralkassa i Stockholm inte skulle kunna bedöma krediterna i Tomelilla, vill jag endast göra en enkel hänvisning till, att krediterna i Tomelilla självfallet skulle bedömas av den lokala före-

Ang.
inrättande av
Svenska bo-
stadskredit-
kassan m. m.
(Forts.)

Ang.
invrättande av
Svenska bo-
stadskredit-
kassan m. m.
(Forts.)

ningen i Tomelilla, och där bör man väl kunna räkna med en tillfredsställande värdering ur de lokala synpunkterna.

Säkerheterna utgöras inte enbart, som herr Fehr sade, av de 45 miljonerna utan, som alla veta, även av den solidaritet, som här gäller.

Till sist skall jag be att få göra en liten invändning emot utskottets uttalande, att starten skulle bli i särskilt hög grad riskfylld, om den ägde rum nu under en period av uppdrivna byggnadskostnader och fastighetsvärden. Emot dessa uppdrivna byggnadskostnader och fastighetsvärden har man givetvis att sätta skyldigheten för kassan att tillse, att värderingarna bli tillfredsställande. Den får inte rätta sig efter värden, som kunna vara tillfälligt uppjagade, och för min personliga del vill jag uttala den förmodan, att om man startar en kassa av detta slag under en tid, när behovet, åtminstone på ett stort antal platser, icke är så stort, så är det en försiktigare åtgärd än om man skulle starta kassan vid en tidpunkt, när ett skriande behov av krediter föreligger.

Greve Lagerbjelke: Herr talman! Jag har haft och har fortfarande betänkligheter emot den sammankoppling av olika krediter, som här är ifrågasatt. Jag har även haft betänkligheter i riskhänseende både för det allmänna och för enskilda låntagare; och ha dessa givetvis ökat genom under senare tid inträffade beklagliga omständigheter. Men å andra sidan känner jag väl genom egen erfarenhet, hur bedrövt det är ställt med erhållandet av kredit på de olika områden, varom här är fråga. Och jag tror mig också kunna hävda den uppfattningen, att det föreligger ett stort allmänt behov i olika delar av landet att få nu ifrågavarande kreditförhållanden ordnade.

Detta, herr talman, gör, att jag anser mig icke kunna taga på mitt ansvar att här rösta emot den kungl. propositionen. Och jag vill till stöd för mitt ställningstagande i det avseendet särskilt framhålla det riktiga i departementschefens ord, när han yttrade, att kassans framtid måste vara väsentligen beroende på det sätt, varpå kassan kommer att skötas. Den kungl. propositionen förefaller mig ha på det mest betryggande sätt ordnat, att kassans styrelse kommer att bestå av lämpliga och vederhäftiga personer.

Beträffande sedan fondbildningen har särskilt herr Fehr i det avseendet uttalat betänkligheter. Jag tillåter mig att i det avseendet hänvisa till vad socialministern nyss yttrat.

På grund av vad jag nu anfört får jag, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Herr von Sydow: Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma med greve Lagerbjelke, — jag har i allt väsentligt samma uppfattning som han, — men jag vill inte underlåta att säga ett par ord, därför att jag har under många år haft den känslan, att förhållandena på detta område i vårt land äro otillfredsställande. Jag vill säga, att arbetarklassen, särskilt industriarbetarna, har det i många avseenden mycket bra här i landet, men dess bostadsförhållanden ha inte varit så ordnade, som de borde ha varit. I det fallet ha vi stått efter flera andra länder. Nu har det i och med egna-hemsbyggandet blivit en förbättring mot vad det var för 20 år sedan, men att det har inträffat en revolutionerande förändring härvidlag, som en ärad talare sade, anser jag inte vara riktigt. Det har blivit en förbättring, men det återstår mycket, och jag vill för min del säga, att när enligt min tanke ett bifall till den kungl. propositionen borde kunna föranleda väsentliga nya förbättringar i det avseendet, så vill jag medverka till antagande av densamma i den form den givits i reservationen.

Det är ju alldeles givet, att en sådan rörelse, som det här är fråga om,

måste bedrivas med stor omsorg och största försiktighet, och den kan inte drivas centralt, utan det måste bli lokala nämnder, som avgöra värderingarna. Men jag tror inte, att den i sådana fall behöver vara förenad med alltför stora risker. Jag vill säga, att jag vet åtminstone ett fall, där en man med sin kredit hjälpte flera hundra personer att få egnahem, och han förlorade ingenting därpå.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Lindhagen**: Jag vill bara upprepa de frågor, jag förut framställde. De äro nämligen allttjämt obesvarade. Varför har inte regeringen tillsett, att också byggnadskreditiv ordnas, varför skall krediten beviljas först när husen äro färdiga? Varför har regeringen inte också skapat tomträttskredit, när staten inrättat tomträtt? Då så skett, bör man väl förse även den med kredit. Och varför har regeringen slutligen inte sagt ifrån, att den tertiärkredit, som vederbörande skulle skaffa sig själva, är ett institut, som inte kan av regeringen godkännas? Allt detta är erinringar, som framförts till regeringen även från Stockholms stad, utan att någon som helst uppmärksamhet ägnats desamma i propositionen.

Herr **Öhman**: Herr talman! I sparbankskretsar ha mot den nya kreditorganisationen yppats betänkligheter, som bottnat i ett befarat alltför intimt samarbete mellan de nya kreditföreningarna och stadshypoteksföreningarna. Man har trott, att detta skulle kunna medföra en försämring av villkoren för primärkrediten och därjämte ett överförande i större skala av primärlån från sparbankerna till stadshypoteksföreningarna. I syfte att söka åstadkomma någon bot mot detta väckte herr Linder och jag en motion, vari bland annat yrkades, att i det framlagda förslaget skulle stadgas förbud för såväl styrelseledamot som tjänsteman eller revisor i bostadskreditförening att vara styrelseledamot eller tjänsteman i stadshypoteksförening.

Nu har jag emellertid för min del av de skäl, som utskottet förebragt, kommit till den uppfattningen, att det är klokast att bifalla, vad utskottet föreslagit, och därför saknar jag anledning att förordna bifall till min egen motion.

Herr **Sandler**: Efter de anföranden, som hållits här av herrar Hammar-skjöld, Lagerbjelke och von Sydow, borde man ju kunna påräkna ett sådant intresse i denna kammare för den angelägenhet, det gäller, att ett flertal kunde ställas bakom den kungl. propositionen eller den reservation, som är anförd till förmån för densamma, men jag föreställer mig, att det dock är åtskilliga, som äro ganska tveksamma i det läge, frågan nu befinner sig i. Jag vill då blott framhålla ännu en synpunkt.

Även om resultatet i år — skulle jag tro — måste förväntas bli negativt, på grund av att utgången i den andra kammaren ju synes vara tämligen given, så är det nog av mycket stor betydelse för framtiden, hur denna kammars flertal ställer sig. Det har redan betonats, att ifall kamrarna skulle komma att biträda utskottets hemställan, så ligger frågan i ett ytterst dåligt läge för den närmaste framtiden. Jag hemställer till kammarens ledamöter att taga även denna synpunkt under övervägande, och jag tillåter mig att vädja till kammarens ledamöter att beakta de synpunkter angående svårigheterna på detta område, som nu senast framställt också av åtskilliga sakkunniga representanter för ett parti, som jag inte tillhör.

Herr statsrådet **Wohlin**: Herr talman! Endast ett par ord! En talare, herr Edward Larson, pekade i sitt anförande på det avskräckande exempel,

*Ang.
inrättande av
Svenska bo-
stadskredit-
kassan m. m.*

(Forts.)

Ang.
inrättande av
Svenska bo-
stadskredit-
kassan m. m.
(Forts.)

som skulle ha givits av åtskilliga förhållanden, som blivit uppdagade i samband med den s. k. allmänna sparbankskraschen, och han tycktes såsom ett motiv för sitt avslag vilja framhålla de låga värden, till vilka bland annat Mälardöjdsfastigheter blivit inropade av inteckningsinnehavare, vilket skulle visa fastighetsvärdenas för närvarande uppdrivna natur. Jag tror likväl, att den ärade talaren vet, att när inteckningsinnehavaren inropar en fastighet, blir det nog icke till annat värde än vad som svarar mot den inteckning, som han har att bevaka, och den synpunkten säger väl ingenting. Men dessutom måste jag verkligen bekänna, att jag icke alls förstår den ärade talarrens argumentation, när han med utgångspunkt från vad som kommit fram vid den allmänna sparbankskraschen går emot detta förslag. Där ha ju just förekommit exempel på kreditgivning till egnahemsinnehavare av den mest avskräckande natur, och där sitta ju nu på grund av de omständigheter, som inträffat, många egnahemsinnehavare i de mest förtvivlade förhållanden, just därför att den privata, okontrollerade sekundärkrediten fått florera på det sätt, som skett. Här gäller det att genom en väl ordnad kreditkassa med starka garantier mot missbruk, med aktade, respektabla och kunniga män i styrelsen och med ett nät av bostadskreditföreningar på skilda platser i landet, likaledes med kunniga män i styrelsen, på bättre sätt söka ordna just dessa frågor, som hittills — såsom socialministern nyss underströk — varit på ett så otillfredsställande sätt ordnade. Och jag tror därför inte, att herr Larson kan vidhålla sin argumentation gentemot detta försök att här bringa bättre reda och ordning i förhållandena.

Till sist får jag endast upprepa, att jag tror, att om denna kammare skulle gå på utskottets linje, detta otvivelaktigt innebär, att denna kassa för lång framtid icke kommer att bli förverkligad. Ty det förslag om ny utredning av socialstyrelsen på det statistiska området av bostadsförhållandena i landet m. m., som här toges till förevändning för ett avslag, kommer att kräva många år för sitt genomförande, och under tiden kommer kassan icke att bli förverkligad. Vilja herrarna emellertid för de tiotusentals människorna runt om i detta land, som bo i alla dessa egnahemssamhällen, ha någonting åtgjort, då böra herrarna eftertänka, om man gör klokt i att nu avslå det föreliggande förslaget, som är tillstyrkt av en kommitté, tillstyrkt av alla länsstyrelser i landet, på ett eller annat undantag när samt tillstyrkt av övriga centrala institutioner, som här hörts under ärendets handläggning.

Herr **Stendahl**: Jag skall tillåta mig, herr talman, att, då jag anser, att det föreligger en rätt stor risk, om reservationen skulle bifallas, lämna en upplysning, som visserligen inte finnes i de handlingar, som nu föreligga, men som återfinnes i ett ärende, som kammaren kommer att behandla i morgon, nämligen i konstitutionsutskottets betänkande nr 22. Där finna herrarna på sid. 9 i en promemoria, undertecknad av herr A. Dahlin, följande tvenne uppgifter: »Säkerheten för obligationslånet av 31 januari 1927 med en återstående skuld å kr. 1,938,000 synes däremot till den del eller kr. 216,046, den utgöres av inteckningar i fastigheter inom Mälardöjds område, förete en brist å c:a 100,000 kr.» Nästa passus lyder: »Bristen i säkerheten för obligationslånet av den 30 juni 1928 med ett skuldbelopp å kr. 1,000,000, vilken säkerhet helt utgöres av inteckningar i fastigheter inom nyssnämnda område, synes kunna skattas till 125,000 å 150,000 kr.» Av herr Dahlins promemoria framgår inte, att den marginal, inom vilken dessa inteckningar ligga, är 60 procent av taxeringsvärdet, men det är alldeles tydligt, att det förhåller sig på det sättet, ty högre tillåter inte reglementet för hypotekskassan att gå. Då ha vi såsom ett faktum här konstaterat, att i en fastighetskreditfråga beträffande egnahemsrörelsen, där man icke har belånat fastigheterna högre än till 60

procent av taxeringsvärdet, har uppkommit en klar och betydlig förlust. Det förefaller mig, som om det här skulle finnas ett visst fog för betänksamhet.

Herr talman! Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang.
inrättande av
Svenska bo-
stadskredit-
kassan m. m.

(Forts.)

Herr statsrådet **Wohlin**: Om jag ej minnes fel så hänför sig den uppgift, som herr Stendahl lämnade, till obebyggda fastigheter. Om så är, säger den siffran ingenting. Men dessutom tillåter jag mig hänvisa till § 23 i det framlagda lagförslaget, vilken stadgar, att de lån, som skola utlämnas från bostadskreditföreningarna, skola vara belägna inom den angivna procenten av fastighetens vid föreningens värdering uppskattade värde, vartill ytterligare kommer, att inteckningen jämväl skall vara belägen inom fastighetens brandförsäkringsvärde och dessutom inom tre fjärdedelar av dess vid taxering enligt kommunalskattelagen åsatta värde. Skulle sålunda taxeringsvärdena, vilket understundom förekommer inom landet, icke vara satta med tillbörlig grad av försiktighet, så tillkomma ju dessa olika garantier. Bli värderingarna tillräckligt försiktigt satta, så står sig nog den kassa, om vilken här är tal.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Jag ber att med anledning av herr Stendahls anförande få lämna en därmed sammanhängande upplysning. Herr Stendahl yrkade bifall till utskottets förslag. Utskottet hänvisar såsom en sista resurs till, att man skall gå till bostadslånefonden. Under samverkan med herr Stendahls parti i stadsfullmäktige har stadsfullmäktiges minoritet på grund av det minoritetsväldet, som enligt kommunallagarna där råder i slika frågor, förhindrat Stockholms stad, ur bostadssynpunkt den mest betungade kommunen i riket, att få begagna sig av statens bostadslånefond.

Herr **Fehr**: Det är visserligen i och för sig mycket uppfriskande att höra en professor i statistik varna för en omsorgsfull utredning, byggd på statistik, men jag tror annars att just han skulle vara särskilt skickad att lyckligt slutföra den utredning, som utskottsmajoriteten hemställt om för att fylla det verkliga behov, som här föreligger.

Eftersom det är på modet nu att lämna upplysningar, skulle jag också vilja lämna en upplysning, nämligen att det torde vara ett missförstånd, när statsrådet och chefen för finansdepartementet talar om de tiotusentals hem, som nu kommit i nödläge genom sparbankskraschen. Det förhåller sig ej så. De som här ha lidit äro insättarna, och deras lidande beror på, att fastigheterna i bankernas portfölj blivit upptagna till orimliga värden, men det torde endast i undantagsfall, ett relativt litet antal fall vara så, att några enskilda egna-hemsinnehavare på grund härav sitta i nödläge.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svensson, Carl*, och herr *Möller* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 58, röstar

Ja;

Ang.
inrättande av
Svenska bo-
stadsakredit-
kassan m. m.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet av-
givna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen
efter förnyad uppläsning anslagits verkställdes omröstningen på det sätt, att
efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville
rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-
propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet
röstade för nej-propositionen.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning rö-
rande ordnandet av familjepensionering för vissa befattningshavare vid justi-
tieombudsmansexpeditionen, militieombudsmansexpeditionen, riksdagsbibliote-
ket och riksdagens hus; samt

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om vissa änd-
ringar i 5 § i lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänstinne-
havares rätt till pension, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kam-
maren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till
sammanträdet fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skri-
velser till Konungen:

nr 245, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om
ändrad lydelse av 12 kap. 3 § i lagen den 27 juni 1924 (nr 320) om förmynder-
skap m. m.;

nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om
ändrad lydelse av 38, 62 och 63 §§ i lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om
fattigvården m. m.;

nr 247, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sin-
nessjuklag m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 248, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riks-
dagens yttrande angående vissa av den internationella arbetsorganisationens
konferens åren 1925, 1926 och 1928 fattade beslut; samt

nr 249, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av
en mellan Sverige och Norge den 11 maj 1929 avslutad konvention angående
vissa frågor rörande vattenrätten (svensk-norsk vattenrättskonvention) m. m.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skri-
velse, nr 267, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående
vissa inrikes postavgifter m. m.

Föredrogs och lades till handlingarna Kungl. Maj:ts den 6 i denna månad
å rikssalen avgivna svar i anledning av viss utav innevarande års riksdag an-

tagen grundlagsändring; och skulle detsamma innehåll meddelas riksdagens kanslideputerade för att iakttagas vid riksdagsbeslutets uppsättande.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtande nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan; och

andra lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av väckta motioner om ändring av § 24 värnpliktslagen.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.08 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
